

(4) 12 1/2

האוניברסיטה העברית בירושלים

המכון ליהדות זמננו

המדור לתעוד בעל-פה

סרט מס' 171:172

תאריך: 26.3.1963

(משרד הבטחון)

הנושא: הבריחה

=====

המראיין: מר אשר בן נתן

המראיין: ד"ר יץ באואר

ת בקשר לשאלתך הראשונה. ההוראות שקיבלתי בארץ לפני צאתי היו לצאת לאירופה ולקחת חלק במפעל הבריחה או עליה ב', ותו לא. אמנם קראתי חומר על הנעשה באירופה. אבל האמת היא שהתמונה שהייתה בארץ הייתה קלושה ביותר; למעשה לא ידעו בדיוק מהו המצב, וגם לא ידעו בדיוק איך תתארגן העבודה. והכנו מראש חלוקה כללית. כל אחד ידע לאיזו ארץ הוא ילך, אבל לא ידע בדיוק מה הוא יעשה באותה ארץ. על כל פנים כל אחד ידע שעליו להשתלב לאותה מערכת קיימת, להצלת יהודים, או להברחת יהודים. להביא את היהודים לעליה ארצה. לספק יהודים לאוניות העליה ב' לארץ, ולעזור ליהודים לעזוב את מזרח אירופה ולהגיע למחנות במערב אירופה. זה היה בערך הכל.

אני מוכרח לציין: כשבאתי לאיטליה, אמנם למדתי קצת יותר, אבל על המצב באוסטריה, מה בדיוק קורה שם, איך בדיוק מתנהל העניין, גם שם לא קבלתי שום אינפורמציה. נפגשתי באיטליה עם דובדבני, עם יהודה ארזי, במילאנו, עם עדה סירני. נפגשתי עם סורקיס בקלגנפורט, אבל איש מהם לא ידע למעשה, מהו בדיוק המצב באוסטריה. איש לא יכול היה להגיד לי: אתה תבוא לשם, ואלה ואלה הם בתחום אחריותך. אלא - אותם ההנחיות שהיו כלליות. וארזי אמר אתם צריכים לצאוג לזה שתמיד יהיו לנו מספק מועמדים לעליה, כי לא מספיק יהודים הצליחו להגיע לאיטליה. לפעמים

היה המצב הפוך: לפעמים המחנות היו מלאים והיו תקלות בעליה. בזמן הראשון, ב-1945 המצב היה מבחינה זאת טוב: המחנות באיטליה היו מלאים. כי היחה תקופה שהבריגדה העבירה יהודים לאיטליה. פעולת הבריגדה הפסקה בקיץ 1945. היא נפסקה א- משום שהאנגלים עלו על העניין הזה, והתחילו לגלות שיהודים מועברים לכיוון החופים וכי הבריגדה עוסקת בזה. אותו זמן נתקבלה גם ההחלטה להעביר את הבריגדה לאיטליה. כמו-כך נשתנה גם המצב באוסטריה, כך שגם לא היתה לי אותה אפשרות לפעול בצורה גלוייה: להיכנס למכוניות צבאיות והעמיס יהודים למכוניות ולנסוע איתם לאיטליה. למעשה, כשהגעתי לאירופה באוקטובר 1945 הבריגדה כבר כמעט שלא פעלה, כבריגדה. היו מספר אנשי בריגדה שהצטרפו לבריחה, ופעלו בשירותיה. כך שלא אוכל להגיד שקיבלתי הוראות ברורות ע"כפ קבלתי הוראות לטוע לאוסטריה ולפעול לבריחה. יותר מזה לא יכולו להגיד לי. אני לא הייתי עם שייקה וינר בברטיסלבה. לא נאסרתי על ידי הרוסים בברטיסלבה, והגעתי לוינה רק ב-1 בנובמבר 1945. כך שגם מבחינת התאריך זה לא מתאים. השם שייקה וינר אומר לי משהו, כרגע לא אוכל להגיד לך. זה היה לפולין. אחד מהשליחים שנסעו יחד עם איסר בן-צבי לפולין. אני לא נסעתי עם איסר בן-צבי באוניה. אני יצאתי מן הארץ ב-1 באוקטובר 1945, באוניה שאת שמה אני שכחתי, אבל ברכה חבס מזכירה את האוניה הזאת בספרה אינני זוכר ששיקה וינר היה שם. היו איתי יחד עוד כשנים עשר שליחים אני חושב. אינני זוכר ששיקה וינר היה איתם. בכל אופן הסיפור הזה אינו נכון.

את הדו"ח שהגשתי כתבתי ביולי 1947 בפריוז בזמן שעמדתי לחזור ארצה. כללתי בתוך הדו"ח הזה גם את הפעולות שנעשו בוינה לפני בואי לשם. ואני מבין מתוך השאלות שאתה שואל כאן שישנם אנשים שפעלו לפני הזמן הזה. אנסה לפענח אותם אבל אינני בטוח אם אצליח. פיני הג'ינג'י -

היה בחור<sup>כזה</sup>, אינני יודע מה היה שם המשפחה שלו. לא אוכל להגיד גם לך איפוא הוא נמצא היום. אותו הדבר לגבי אנשי הבית"ר באינסברוק. ומנהל הבריחה הראשון באוסטריה היה בחור בשם יצחק, שאת שם משפחתו אני שכחתי; הוא עלה ארצה אבל ירד אחר כך לארצות הברית או לקנדה, הוא אינו נמצא בארץ כעת. הוא מינה את עצמו למעשה כמנהל הסניף בווינה, של הבריחה; כי לא צריך לחשוב ששם זה פעם כארגון צבאי מובהק, עם מינויים הזברים איך שהוא התגלגלו מעצמם, ואחר כך נוצרו עובדות. בודאי בתקופה הזו לפני שבאו שליחים ישראלים לוינה. באואר סליחה, בנקודה זאת. לגבי אותו יצחק. זה היה איש של איזו תנועה.

הוא היה איש השומר הצעיר שנשלח מבודפשט על מנת לפעול בבריחה בווינה. הוא טיפוס מיוחד במינו. אבל בקשר לזה אני חושב שרצוי שתיפגש עם בחור בשם חנניה שנמצא בחדרה, הוא מדריך הקלאי שם והוא אותו ה-ה' שנזכרת כאן בדו"ח הזה. הוא פעם בווינה מהתחלה. הוא גם מכיר את כל הפרטים כולל שמות המשפחה של האנשים השונים. הוא מבחינה זו יכול למסור לך הרבה תומר שהוא זוכר אותו בבודאי הרבה יותר ממני, כי הוא בודאי ממשיך להיות את העניין הזה עד היום, עלי עברו מאז הרבה דברים אחרים. וזאת לא היתה תקופה אז שהיה לנו זמן או חשבנו על ניהול יומנים. אני שכחתי הרבה מאוד פרטים. וכשאני מדפדף בדפים אלה אני מתחיל להיזכר בדברים שאני חשבתי שאני שכחתי אותם. ובכן - שני הבחורים שעזכרים כאן, "ח" ו- "ו", זה חנניה ויצחק, יצחק עלה ארצה. זה לא אותו יצחק שניהל את הבריחה. הוא עלה ארצה והיה כאן בקיבוץ דתי, ונפל במלחמת העצמאות. את חנניה אני אבדוק ואזכר בשם המשפחה שלו. ואני מאוד מציע שתראיין אותו. והוא גם יענה לך על כמה טעויות (סעיף 3) למשל שאיני זוכר את הפרטים לגביו.

"ד" ו-"נ". "נ" זה בחור ששמו היה נוטי. זה היה טיפוס מיוחד במינו. גם הוא היה בארץ, וגם הוא ירד, טיפוס של בחור מאוד נועז, אבל התקלקל לגמרי. בחור מושחת; כבר אז היה מושחת. זה התבטא בצורת החיים, בהוללות וכו'. אבל היו מעט בחורים נועזים כמוהו. הוא ליווה תקופה מסויימת שרנספורטים ברכבת מבודפשט לוינה. וקרה שחיילים רוסיים עלו על קרון הרכבת ושדדו את הפליטים הוא בהזדמנות אחת עלה על חייל שיכור שהתנהג בצורה גסה באופן מיוחד, ואפילו רצה לגזול בכוח? הוא ירה עליו ופצע אותו, ובנס יצא מזה. זהו ה"נ" הנוער המפורסם, שעליו לפעמים הסלנו שליחויות מאוד מסובכות.

את "ד" זה דוד, אבל אני לא זוכר אותו.

ש ברניסלאב טרקהולץ אתה לא נפגשת איתו אני מניח

באוראן? אני מאוד-מאוד מנסה למצוא היכן הוא.

ח בארצות הברית.

ש באוראן? אני שאלתי שם ולא מצאתי.

ח הוא בניו-יורק. טרקהולץ הגיע לוינה זמן קצר אחרי שחרור וינה.

מבודפשט. בקשר אליו ישנה פרשה שהיא הובהרה ולא הובהרה. וזאת

גם הסיבה מדוע הוא לא השתקע בארץ. הוא בזמן המלחמה היה בקראקוב.

והוא שייך לאותם יהודים שלגביו היו שני סוגים של עדויות. כאלה

שטענו שהוא הציל יהודים ופעל רבות, וכאלה שטענו שהוא שיחף פעולה

עם הגרמנים. היו כמה בירורים שהתקיימו ומכולם הוא יצא זכאי.

כי אלולא כך לא היינו משתפים איתו פעולה. אבל בכל זאת נשאר

כאלה שטענו נגדו, והוא חשש לבוא ארצה. כי אם הוא ייתקל כאן

במישהו שהוא יאשים אותו - הוא לא רצה להסתכן מבחינה זאת. הוא

ביקר בארץ פעם. ובכל זאת הוא החליט להשתקע בארה"ב אחר כך. הוא

ייסד בוינה רועדה מקומית לעזרה לפליטים, הקומיטה הבינלאומי...  
באור: אינטרנאציונל<sup>6</sup> קומיסס סיר קצטנלר  
ת כן. כן. שבהתחלה היה בוועד יהודי אחד הונגרי, איני זוכר....  
שמו היה שורץ. בסופו שלדבר טרכהולץ נשאר לבד. והוא ניהל את  
המחנה העיקרי בוינה את מחנה רוטשילד. אחר כך כאשר נפתחו מחנות  
אחרים בוינה הוא גם ניהל אותם. ז.א. - הוא היה אחראי כלפי  
הג'וינט מצד אחד. וכלפי ה-D.P. Section של האמריקאים מצד שני,  
בניהול הפנימי של המחנה. כלומר, מבחינה הזו הוא היה קשור  
לבריחה. וכאשר אני קיבלתי או לקחתי על עצמי, אפשר להגיד קיבלתי  
על עצמי את הפיקוד על הברחה באוסטריה הוא סר למשמעת שלי בכל  
הנושאים הנוגעים להנהלת המחנות. וזה באותה מידה שאנחנו השתמשנו  
במחנות. והשתמשנו בהם למטרות הבריחה. למשל, אנחנו השתמשנו  
בתעודות של הוועדה הזו<sup>7</sup> הפרט בחודשים הראשונים, כתעודות מעבר  
בגבולות. פשוט הדפסנו תעודות ב-4 שפות כולל השפה הרוסית ובעיקר  
בשפה הרוסית, רב על חיילים רוסיים. לא חשוב מה היה כתוב שם.  
זו הייתה תקופה שאנחנו העברנו יהודים בטרנספורטים עם התעודות  
של הקומיטה הזו. טרכהולץ פעל בוינה כמעט במשך כל תקופת פעילות.  
הוא אפילו היה אחרי תקופתי, הוא היה בוינה לאחר שאני עזבתי.  
הוא בדרך כלל שיתף פעולה באופן מלא. אנחנו נצלנו את הקומיטה בהרבה  
מטרות שלנו, כשביל הבריחה. אני נפרדתי ממנו ברוגזה. (אני) -  
הוא לא היה יהודי קל. הוא תמיד חשב שהדברים צריכים ללכת לפי  
ראשו, ואני אלא הייתי בדיעה הזו. איני זוכר מדוע, אבל אני מספר  
חדשים לפני עזבי את אוסטריה זרקתי אותו ממרכז הבריחה. אבל נעלם  
ממני לגמרי מה היתה הסיבה או מה היתה הסיבה האחרונה שנתנה לכוס  
לעבוד. בסף הכל אפשר לציין שהפעולה שלו בוינה היתה פעולה טובה.  
גם בקשרים שלו. וזה היה עיקר כושרו. להקים קשרים עם השלטונות.

אינני יודע אם זה קצת מאפיין לך את היהודי הזה. יהודי שהיה יודע להחניף. על אף שלא דיבר אף שפה אחת נכון הוא דיבר קצת פולנית וקצת אנגלית וקצת גרמנית. אבל אף שפה הוא לא ידע לדבר כפה שצריך. בכתב זה היה עוד יותר גרוע. על אף זאת הוא הסתובב עם גברלים רוסים ואמר- קאים והוא ידע להזמין אותם למחנה. והיו מספר הזדמנויות, נשפים במחנה, שהשתתפו בהם גם אמריקאים וגם רוסים בדרך גבוהות מאוד. הוא ידע את כל הדרכים איך להגיע אליהם; כולל דרכים של - אי אפשר להגיד "שוחד" - אבל דברים שהם קרובים מאוד לזה. ידע לקנות לב אנשים בכל מיני דרכים. נגיד את זה כך. אבל זה היה מבחינת הפעולה זה היה חשוב מאוד.

באורא: אפשר בנקודה הזאת להוסיף איזה דבר קטן. ביחס לוועד ההונגרי שהוא - אני מכנתי שהיה שמה שני וועדים. הונגרי ופולני. מה היה יחסו של טרכהולץ בתוך זה. אלו היו פיקציות שהוא הקים אותם או שזה היו ממש וועדים של פליטים. מי שלח אותו בכלל לוינה? האם הבריחה בבודפשט?

ת כן. הוא היה קשור לבריחה בבודפשט. הועד ההונגרי למעשה לא היה קיים הרבה זמן. או הרבה זמן הוא היה פיקציה. בדרך כלל וועד היה לו הייתרון שהוא מיד קיבל חמיכה, על ידי הג'וינט ומוסדות אחרים. הוועד ההונגרי פעל תקופה מסויימת אך ורק לגבי יהודים הונגרים ולא לגבי אותם יהודים שהיו במחנות. היה להם עד כמה שאני זוכר איזה מחנה משלהם, שמחר מאוד התחסל, והיהודים למעשה השתקעו בווינה. וזאת הייתה פעולה נפרדת לגמרי. בכל אופן כך מצאתי את המצב כשבאתי לוינה ב-1 לנובמבר. כנראה לפני זה הועדה כן פעל. הוועד מאז שאני הייתי בווינה פעל; בענין הפליטים היה אך ורק הוועדה הבינלאומית הקומיטה האינטרנאציונל-קומטה, זה למעשה היה היחידי. השני לא שיחק שום תפקיד.

אני מבין שגם היו סכסוכים ביניהם לפני זה, אבל אלו דברים שכבר לא נכנסתי אליהם בכלל.

באורא: האינטרנאציונאל'ס קומיטה עצמו זה היה למעשה רק איש אחד, או שהיו באמת סביבו וועדה.

ת היתה וועדה פיקטיבית אבל למעשה זה היה איש אחד. זה היה ברוניסלאב 7./..

טרכהולץ.

באוראך איך אפשר למצוא את היהודי הזה?

ת אפרים דקל יודע איפוא הוא.

באוראך: שפניאן

ת אני נפגשתי עם מישהו שראה אותו אפילו בשווצריה, לזמן קצר.

באוראך:

ת לא, לא בשוויצריה.

באוראך: האיש היאס' שפניאן

ת לא, זה לא היה שפניאן זה אחד מאנשי הבריחה לשעבר. אינני זוכר כל כך. אני יודע שטרכהולץ נמצא בניו יורק. יכול להיות שאחיו של דקל יודע. יוסף דקל. דומני שיוסף דקל נפגש איתו. אינני בטוח. בכל אופן על כל הפרשה הזו אותו חנניה שהיה בוינה לפני ודאי זוכר עליה הרבה פרטים.

תולדות ההסכם עם הרבזיוניסטים - ההסכם הזה נעשה לפני שאני באתי, או נעשה בחודש שאני הגעתי לאוסטריה אבל לא ידענו על כך בוינה. זה נודע לנו בדיעבד. מכיון שזה היה דבר שהוא לא קיבלנו אותו לגמרי כי הוא גם לא התאים למציאות. זה אחד השליחים שבא לאיטליה וכנראה מצא שיש וייב פנימי, וחשב שהוא יעשה דבר חשוב אם הוא מגיע לידי הסכם. כי כאשר הוא בא הוא התרשם בעיקר בזלצבורג, שהבריחה היא בידי הרבזיוניסטים. ומאחר שהוא התרשם כך, הוא חשב שיותר טוב הסכם של 50% מאשר שהם ישתלטו לגמרי על דרכי הבריחה. אינני זוכר מי מהרבזיוניסטים חתם על ההסכם. אני חושב שזה היה גם כן אחד מאנשי הבריגדה שהוא היה רבזיוניסט. את שמו אינני זוכר. בכל אופן אנחנו בענין זה מיד נקטנו בצעדים נמרצים על מנת לשנות את זה, והשתמשנו כמובן, בכל משקל הכובד של שליחים ישראליים, ארצישראליים, וזה היה גם אחת הנקודות של ההסדר שקבענו שבכל מקום שיש בהם שליחים ארצישראליים הם מפקדי הבריחה במקום. וכל האנשים שבמקום סרים למשמעת שלהם. לגבי יתר המפלגות רובן הודענו

והכרזנו שהבריחה הוא ארגון על-מפלגתי. אינו עוסק - כארגון - אינו עוסק בענייני מפלגה. במידה שיש מפתחות של העברת יהודים, המפתח הזה יקבע לפי מספר חברי התנועה באותו הזמן במחנות. והעניין הזה נחקבל. העניין הזה נתקבל על כולם ואנחנו שמרנו על זה בקפדנות. שמרנו על זה בקפדנות על אף כל הצרות שהיו כרוכות בדבר, כי כמובן שכולנו היינו תחת לחץ כל אחד של מפלגתו הוא, אבל אני חושב שהוכחנו לרוב המפלגות עד כמה שניתן היה להוכיח שכבריחה אנחנו פועלים בפעולה על-מפלגתית גרידא שאין לה כל קשר עם אינטרסים מפלגתיים. ~~אנחנו~~ יש לציין שהמפלגתיות היתה מאוד מורגשת בין הפליטים. הם באו בקבוצות מאורגנות מארצות המוצא, ואולי זה אחד הדברים החמורים של פרשת השואה, שגם שם בזמן השואה, הארגונים היו נפרדים לפי מפלגות, וגם נעשה לפעמים על בסיס של מפלגות שונות, וכל תנועה היתה לה דרכי הברחה משלה. ותנועה אחת לא סמכה על השנייה. היו מעט תנועות שהיו אולי יותר קרובות אחת לשנייה, ששיתפו פעולה. אבל זה נושא שכבר חורג ממסגרת ענייני הבריחה. את זה יצטרכו לחקור אלו שתוקרים את תופעות השואה. אבב, בעניין זה יש עוד הרבה עבודה לעשות. זה נושא כאוב, אני קצת עסקתי בזה, עסקתי בזה לפני שנסעתי לאירופה בזמן שחקרתי עולים שבאו ארצה ויכול להיות שבעניין זה נצטרך לחכות כמה שנים זה עוד יותר מדי טרי. יש עוד תופעות שלדעתי מוכרחים יום אחד לחקור אותם. בכל אופן אנחנו הרגשנו את זה בכך שקבוצות באו בצורה מאורגנת והיו מאוד קנאים. כל קבוצה היתה קנאית מאוד למפלגה שלה. ובתנאים האלה היה קשה מאוד לעבוד. האמת היא שאנחנו התחשבנו מעט מאוד במפלגות. המחנות באוסטריה, ההנהלת המחנות לא היתה בידי המפלגות. היא אפילו לא היתה בידי המחנות עצמם. אלא אנחנו כעבור כמה זמן הגענו לכך שכמעט כל המחנות היו בהנהלה של אנשי-הבריחה. שאנשים שמונו על ידי הסניפים השונים של הבריחה. כי ראינו בכך את הדרך היחידה להכניס קצת משמעת למחנות, וגם להשתמש במחנות למטרות של הבריחה. כי לו בכל מחנה היתה משתלטת איזו

שהיא קבוצה פנימית או מפלגתית או אחרת - אנחנו לא היינו יכולים להשתמש במחנות אותו שימוש חופשי כפי שכאשר הבריחה היתה מאורגנת על ידינו וראשי המחנות פעלו לפי הוראות שלנו. בין ראשי בריחה ומנהלי הסניפים של הבריחה היו גם אנשי ביתר. וכאן אנחנו גם שמרנו על זה שכאשר הם פועלים, אפילו כשהם חברי מפלגה, הם פועלים כעובדי הבריחה ולא כשליחי המפלגה שלהם. וכמעט כל אנשי הבריחה שמרו על זה להיות בלתי תלויים במפלגות. השתייכותי המפלגתית לא היתה סוד בפני אף אחד. אבל כאשר קיבלתי אנשים לעבודה, לברחה, אני אף פעם לא קיבלתי אותם לפי השתייכות מפלגתית. יצא אפילו דבר מוזר שרוב העובדים אצלי, בוינה, היו מהנוער הציוני. משום מה, דווקא אלה, או שמצאתי אותם, או שמצאתי כמה בחורים ביניהם שחשבתי שהם יכולים לעשות עבודה טובה. ראש סניף זלצבורג היה ביתר.

באואר: אבא גפן.

ח אבא גפן, אבא ויינשטיין. והוא היה ביתר, משוכנע. אבל בכל זאת כאשר פעל הוא פעל כאיש הבריחה שם הוא פעל כאיש הבריחה ולא כאיש ביתר. הוא אחר כך אגב, הסתכסך עם אנשי האצל, והוא היה צריך לעזוב את זלצבורג אחרי התקרית באינסבורק, גנדולד מאחר שצבי איים עליו. אני חושב שאם הוא עלה ארצה והוא עזב את הביתר, זה תהליך שהתחיל בו כאשר הוא היה שם. בזמן עבודתו.

באואר: ז"א שכאן בארץ עזב את הביתר.

ח הוא כאן בארץ עזב את הביתר. אבל אני חושב שמה שקרה לו שם נתן לו שוק רציני. אני חושב שזה הניע אותו לעזוב אגב הוא היה פעם חבר השומר הצעיר לפני שהיה חבר ביתר. ובכן - אנחנו לאחר שביטלנו את ההסכם הזה הגענו לאותו הסדר שאחר כך פעל שהבריחה הוא גוף על-מפלגתי. אתה שואל יותר רחוק על בעיות שהיו לנו עם הרבזיונסטים. והיו בעיות כאלה. כי בין קבוצות הביתר שבאו לפעמים, היו קבוצות מאוד אקטיביסטיות, שקיבלו גם

השראה ב-1946 שמבחינה זו היתה שנה מלאה השראה. והיתה קבוצה אחת של ביהר בווינה, קבוצה שהיתה מאורגנת היטב, שהחליטה להשתלט על הבריחה בווינה. ווינה מבחינה זו היתה מקום מפתח. כי אחרי הכל כל העולים באו דרך ווינה, ובאו גם הרבה מאוד אנשים בלתי-מוגדרים, וכמובן שכל מפלגה ניסתה להגביר את שורותיה על ידי רכישת אנשים נוספים ועל ידי זה גם ~~למנוע~~ את המפתח שלה בעליה. והיו בעניין זה לא מעט נסיונות בווינה. אבל אנחנו קבענו עקרון. וקבענו אותו מההתחלה. שכל קבוצה שבאה לווינה יוצא מוינה לפי התאריך שהיא הגיעה. בלתי תלוי לאן היא שייכת. כי הזרם היה כל הזמן גדול. ורצינו למנוע שתהינה קבוצות אשר חישארנה הרבה זמן. אז לפי התור של הגיעם הם יצאו משם, אלא אם היו סיבות מיוחדות. סיבות מיוחדות היו מקרי-מחלה או באה לפעמים חצי קבוצה והיא היתה צריכה לחכות להמשך, או שבאה קבוצה שקיבלה הכשרה מיוחדת עוד בווינה. או שהיו כאלה שהיו מיועדים, נניח, להליכה לאיטליה, ולא למחנות אחרים החזקנו אותם. אבל היו מוכרחות להיות סיבות מיוחדות לכך. הקבוצה הזו של הביתרים החליטה להישאר, וכאשר נתנו להם הוראה לצאת הם התחילה סרבו לצאת. וזה יכול היה להביא אותנו רחוק מאוד. כי אם אנחנו היינו מאבדים את השליטה על האנשים - היינו יכולים להגיע למצב של תהוה ובוהו. ומי שהכיר את היהודים אז שהגיעו מארצות המזרח ידע שלא היו אלה יהודים שקל היה להשתלט עליהם מבחינת משמעת; והיו כל מיני תופעות שליליות. ידענו שאם אנחנו סוטים מן העקרון הזה, אז אנחנו עלולים להרוס את כל בסיס העבודה לנו, וגם על ידי זה להגוע קשות בעבודת הבריחה עצמה. כאשר ראינו את התופעה הזו, כמובן לא היתה לנו אפשרות להכריח אותם אלא באמצעים שעמדו לרשותנו. והאמצעי הראשון היה הודענו להם שאנחנו נותנים להם שבוע ימים, הודעתי על ידי טרקהולץ, שתוך שבוע ימים עליהם לצאת. החשובה היתה מחוצפת וכעבור שבוע ימים הם המשיכו לשבת והם הודיעו שהם ישבו כמה זמן שהם ירצו לשבת. ואז נתתי הוראה לא לתת להם אוכל. במחנה. הקימו צעקה גדולה.

ואמרו שהם מוכנים להיפגש איתי. נסעתי למחנה רוטשילד, ונכנסתי אליהם לחדר. וכשרק נכנסתי סגרו אחרי את הדלת מסביבי כ-50 בחורים, ואמרו: אתה לא תצא מכאן. התישבתי על החלון והמשכתי ככה שעתיים. הייתי צדי שקט. לבסוף הם התחילו שוב לנהל משא ומתן, והבטיחו לי חגיגת שאם אני אתן הוראה להחזיר להם את האוכל, כעבוד שבוע ימים הם יצאו את וינה. והסכמתי. הם קיבלו שוב אוכל - וכעבור שבוע ימים הם הודיעו שוב שלא יצאו את וינה. נתתי שוב התראה נוספת, והתשובה הייתה שלילית. הם לא מוכנים לזוז. ואז פניתי לג'וינט: אמרתי, כאן יש קבוצה של יהודים שלא רוצים לצאת, וצריך להוציא אותם מכאן. וכאן קרה אחד המקרים המצערים אבל אם אני חושב על זה עוד היום אינני מצטער על כך. הג'וינט פנה לאמריקאים, האמריקאים שאלו מה לעשות, אז אמרו להפציא אותם. הם הודיעו שאם תוך 24 שעות עברו - והיהודים לא יצאו. אז לקחתי את המכונית שלי ונסעתי לווינה-וילד לטייל כמה שעות. כי ידעתי שברגע שתופיע המשטרה ינסו לחפש אותי על מנת לרכך אותי. ותבאנה משלחות ויתחילו לדבר על לבי, ואיך אפשר לעשות דבר כזה, גויים מוציאים יהודים וכו'. חזרתי כשידעתי שזה כבר אחרי המעשה. הם הורדו והעמיפו אותם על האוטומובילים, והביאו אותם ישר לרכבת. והיו פצנות יפות, שרו את התקוה, והיהודים היו מזועזעים. חזרתי אחר כך למשרד ונתתי הוראה שהרכבת הזו לא צריכה לעמוד בלינץ, היא התחנה הראשונה, אלא צריכה להמשיך ישר לזלצבורג. והודעתי לזלצבורג שהם יבואו שיקבלו אותם יפה, כמו כרגיל. שלחתי אותם לזלצבורג משום שאבא גפן היה ראש הסניף שם. לקחתי את המכונית ונסעתי אחריהם. הגעתי למחנה בזלצבורג בדיוק כשכל היהודים היו כבר נאספים שם, כי בינתיים כבר היו מחאות במחנות השונים. וועדת הרבזיוניסטים מרכז שלהם היו כבד גסטיין נסעו לזלצבורג והודיעו שהם רוצים להיפגש איתי. לקחתי את המכונית ונסעתי לשם. כשנכנסתי למחנה אז התנפלו עלי או עשו כאילו שמתנפלים עלי, ואבא גפן הגן עלי, הוא בשני ראשים קצר ממני,

ישבתי עם הוועדה של הרביזיוניסטים, ושמעתי שם נאומים ~~שם~~ במשך שעתיים הטיפו לי מוסר, והיה שם בחור אחד של האצל שהוא הודיע שהם הוציאו כבר פסק דין מות ולבסוף נפרדנו לא בידידות, אבל אמרתי להם אותו דבר שעשיתי לכם אני מחר מוכן לעשות לכל מישהו אחר, כי יותר חשובים דרכי הבריחה מאשר האינטרסים של קבוצה אחת או שניה. ואתם בסופו של דבר לא השארתם לנו אמצעים אחרים בידינו. הקורבן היחידי של ההתרגשות הזו היתה המכונת שלי, נמצא גיבור אחד שחחך לי שני טיירים בזמן שישבתי בפנים בישיבה. זה היה בערך הכל. אגב, אני הוכחתי להם בהזדמנות אחרת שאני גם לא חס על חברי גורדוניה, והיה אחד מהפעללים שתפסנו אותו שהוא הבריח יהודים בגבול עם תשלום, ונתתי הוראה לאסור אותו, לאסור אותו - ז.א. - להכניס אותו לחדר מעצר אצלינו במחנה. כי במחנות היו לנו חדרי מעצרים ויכולנו להכניס לחדרי מעצר, ולפעמים החלטנו לאסור מישהו, יכול היה לשבת חודש-חודשיים במעצר במחנה. וכאשר ביקרתי אצל היהודי הזה, גם הבטיח לי סכין כגב כאשר הוא יצא משם. אתם יכולים לראות שאני בריא ושלם על אף כל האיומים שאני שמעתי אותם שם...

באור : מתי היתה התקרית הזאת עם אנשי ביחר?

ת אתה שואל אותי התאריכים? אני חושב שזה היה באביב 1946. אבא גפן בוודאי זוכר את התאריך המדויק כי הוא ניהל יומן. הוא גם פרסם את ספרו אחר כך. זאת למעשה היו אלה הבעיות שלו עם הרביזיוניסטים. אחר כך, אם להגיד את האמת, לא היו לי יותר בעיות אתם. אתה שואל כאן שאלה על בנדנואלד אני לא אוכל גם להגיד לך את זה אחרי זמני. אני עזבתי את אוסטריה בימים הראשונים של יולי 1947 וזה קרה כמדומני בסוף יולי.

באור : לא בנדנואלד זה בספטמבר.

ת או בספטמבר 1947. אני חושב שאני אז הייתי כבר בארץ. כך שאיני יכול להסביר את הסיבות שהביאו לכך. יכול להיות שלא השתלטו עליהם מספיק. היתה תקופה שאנחנו החזקנו את המנגנון ביד די חזקה, וזה מנע כל מיני תופעות שליליות שתמיד היו, אבל איך שהוא אנחנו דיכאנו אותן בעוד-מועד.

כי כפי שאמרתי, היו תופעות שלולא היינו משתלטים עליהם ולפעמים השתלטנו עליהם באמצעים לא-עדינים, למשל, אנחנו לחמנו קשה בהברחה הפרטית של היהודים. בעיקר מאוסטריה לגרמניה. כי אנחנו ראינו בזה סכנה שבמידה שכל מיני גורמים יתחילו להברחה בעצמם או יעמידו אותנו במצב קשה מאוד, גם כלפי השלטונות, מה עוד שזה נעשה בתשלום, ובסופו של דבר האשימו את הבריחה שהיא מכריחה יהודים בתשלום... כי לא ידעו להבדיל בין קבוצה אחת לשנייה. עד שהגענו למצב שהעמדנו - עשינו מארבים ליד הגבולות, ותפסנו את המבריחים לעיתים אפילו קיבלו מנה של מכות הגונות. ובאמצעים אלה אנחנו בסופו של דבר הצלחנו לגמור עם התופעה השלילית הזו או היו תופעות במחנה רוטשילד בווינה, של הברחות, או של שכר במטבע מזויף. דברים שהיו יכולים להכיר להתערבות השלטונות וחיפושים. ושוב הפעולות האלה היו יכולים לגרום לנזקים חמורים מאוד לעבודה שלנו. ואנחנו ערכנו חיפושים בעצמנו בתוך המחנות, זה לא היה מן הדברים הנעימים ביותר. אבל אחר כך ידעו שבית רוטשילד בווינה, מחנה רוטשילד הוא מקום לא בריא להברחות. ונזהרו, ועל ידי זה יכולנו קצת להשתלט על זה. אינני אומר שלא היו הברחות. היו הברחות שלא היה איכפת לנו בכלל. אבל כאשר גילינו שיש שיהודים שעוברים את דרך הבריחה שלוש או ארבע פעמים. כי היו אחר כך חוזרים לפולין, וחוזרים שוב בטרנספורט של הבריחה תחת המחסה של הטרנספורטים האלה הבריחו כל מיני דברים. אטחנו חשבנו שזה יכול לסכך את הבריחה כי התחילו לגרום קשיים לטרנספורטים האלה בגלל עובדת ההברחות, נקטם בכמה פעולות חמורות מאוד על מנת לגמור את התופעה הזו. אני אחזור לשאלות שלך.

(אנחנו עלולים לבלות חצי לילה יחד) הפגישות עם קולונל סטיבנס. ובכך, אינני בטוח שהגנרלים למיניהם, קלארק, וטייט, אינני בטוח שהם קבעו Policy ובו שהיו הנחיות בפורות: יש לתת ליהודים שבאו מהמזרח להיכנס לאוסטריה. אני לגמרי אינני בטוח בזה. היתה מדיניות מסויימת בגרמניה. ושם ישנה המפקדה הראשית. ושם היה מגע בין הסוכנות לבין השלטונות. והמדיניות הזו נגעה בעיקר ביהודים במחנות בגרמניה. לגבי

אוסטריה אינני בטוח. כי היו הרבה מאוד תופעות של טונות האוסטריים רצו למנוע את זרם היהודים, ורק על ידי כל מיני תחבולות או על ידי כל מיני מעשי אלימות או מעשי סחיטה אנחנו הצלחנו לשכנע אותם שיותר טוב שיתנו לזרם הזה ללכת בצורה מסודרת, מאשר שהוא ילך בצורה בלתי מסודרת, ויגרום לצרות. וכאן צריך להבין שאף אחד מקציבי הצבא הבכירים האמריקנים לא אהב שיאשימו אותו שהוא, כאילו, פעל נגד היהודים, והם פחדו מפני עתונאים, ועוד יותר מפני סנטורים וקונגרס-מאן, למיניהם, וכל מיני שאילחות, וכל מיני סקנדלים. וזאת הייתה הדרך הבדוקה ביותר, בדרך כלל, לשכנע אותם להגיע איתם לידי הסכם איתנו - ז.א. הבריחה. והם בדרך כלל ידעו היטב עם מי שיש להם עניין. הדבר הכי מצחיק: אנחנו דיברנו הלא בטלפונים, ויום אחד, אחד הקצינים הבכירים שאל את אנשי הג'וינט *How is your aunt Betty* מסתבר שהג'וינט במקום בריחה הוא אמר "בטי" - "אנטי-ביטי" חשבו שלא ידעו על מי מדובר. הם ידעו היטב עם מי שיש להם עניין. אבל היה להם עניין לעבוד עם ארגון מאורגן. במקום תופעות שלא יכלו להשתלט עליהם מאחר שמבפנים היהודים בעצמם לא השתלטו עליהם. כמובן, שהיחסים עם האמריקאים היו כל מיני תקופות למיניהם. ובכן אני - כאשר נפגשנו עם קולונל סטיבנס פגישה ראשונה איני בטוח שהוא ידע שהיו לו הוראות ברורות על הנושא: העברת יהודים. הקשר בדרך כלל ללשטונות האלה היה על ידי אנשי הג'וינט. ורק לפעמים אנחנו נכנסו לתמונה. או נכנסנו לתמונה למעשה, רק החל מסוף 1945, כי אנחנו לא היינו בטוחים תמיד שאנשי הג'וינט בדיוק מוסרים, או מבקשים את אותם הדברים שאנחנו דורשים מהם. זה היה תלוי במידה מרובה מי היה.

#### צד שני

מנהל הג'וינט באוסטריה. וזה היה זקס. איתו מצאנו שפה משותפת ולא היו איתו שום בעיות, הוא שיתף איתנו פעולה שיתוף פעולה מלא. עם סילבר, לעומת זאת, היו לנו קצת בעיות. סילבר בא אחרי זקס.

באור: כן

ת והיה דרוש תהליך ממושך מאוד של חינוך עד שהוא נכנס לתלם, וזה הגיע עד כדי כך אפילו שאני פעם שוחחתי עם ג'וש וויט, איני יודע אם הוא הזכיר לך את זה, על הנושא הזה, בכדי לעזור קצת *Breaking in Process* היו לנו בעיות איתו כי הוא חשב הוא לא היה מוכן לקבל את המצב שבענין היהודים, או העברת היהודים אנחנו מנהלים ולא הוא. אנחנו ראינו בג'וינט גוף חשוב מאוד לעזרה ליהודים. אבל לא לפיקוד על היהודים, ולא גוף שצריך להיות מורה בעניני הדרכה. הוא צריך לעזור. סילבר לא כך הבין את התפקיד שלו, והוא התחיל להתערב בענינים שלא היו מעניניו. והוא לא עשה את זה בצורה המוצלחת ביותר. אנחנו חשבנו שפעולה זו עלולה להפריע לפעולות הסדירות של הבריחה. הוא גם נתן הוראות לאנשים, לנציגים שלו במקומות השונים לא לשתף פעולה. עד שיום אחד הודעת לי, אם ככה אתה תביא את הסרנספורטים בעצמך. ואני מוסר לך את הנהלת הענינים, תעשה את זה עם אנשיך, ואחרי זה נראה. זה שכנע אותו בסופו של דבר. כאשר הוא ניסה להתלונן עלי אצל שוארץ הוא ראה שבנושא זה אין לו שום גב, ובסופו של דבר הוא הבין, ובחדשים האחרונים שהוא היה שם הוא שיתף פעולה באופן מלא. אבל כאשר מנהל הג'וינט במקום לא שיתף פעולה, היו לנו גם יותר קשיים אז עם השלטונות האמריקאיים. כאשר הוא לא היה דובר בשבילנו, אז לא יכולנו להתדיר דרכו את אותם דברים שרצינו להתדיר אותם, וכמובן שזה היקשה מאוד על הפעולה שלנו. בקשר לכך אני זוכר עם אותו קולונל סטיבנס שהיתה הרבה יותר סוערת מאשר אותה פגישה ראשונה, שבה הגענו להסכם על העברת היהודים. גם לשיחה הזו עם שיחה הזו שהיא מוזכרת כאן, שאפרים פרנק גם השתתף בה, גם לשיחה הזו קדמה פעולה נמרצת בגבול, שאני מזכיר אותו בדוח שלי, אם שמתם לב, זאת היתה פעולה ששלחנו יהודים לגבול, וכאשר האמריקאים לא נתנו להם לעבור, שלחנו קבוצה שניה, וקבוצה שלישית, עד אשר היו כ-500 יהודים על הגבול כולל נשים וילדים, ואז התחלנו להפיץ שמועות ששלושה ילדים קפאו מקור, על הגבול. והדבר הזה עשה את פעולתו. היה רעש גדול, והאמריקאים שתחו את הגבול. ולאחר מכן הגענו להסכם עם קולונל סטיבנס.

באור: בשיחה הראשונה.

ת כן. ובזה אני עונה לך על השאלה, אם-מה ידעת על כך גנרל קלארק. יכול להיות שהצעקה הגיעה עליו. אבל זה שלא היתה הוראה לתת ליהודים לעבור, ההוכחה היא שעצרו את היהודים ליד הגבול. ההחלטה לא היתה פשוטה, זה היה באמצע החורף, לא היה פשוט להחליט לשלוח יהודים, אבל ידעתי שרק זה יפתח לנו את הגבול, אין כל דרך אחרת. כמובן, היתה לי גישה קלה לעתונות, כי אני באותו זמן הייתי גם עתונאי, סופר "הצופה" ו"פלקו", ובשלב יותר מאוחר גם של האו.אן.אה. גם של "הבוקר" איזו תקופה. זה פראור שעבר סופר הבוקר, שנולד בווינה, נתן לי את המינוי, הייתי רשום אפילו בפי.אר.או. הבריטי כעתונאי במשך שנה. אני שלחתי משם מברקים באופן גלוי. זה לקח להם שנה לגלות את זהותי. שנה תמימה. על אף שבפגישה ראשונה, עם שמו היה, מיג'ור די, - ראש הפי.אר.או. הצגתי את עצמי אמרתי שאני ארצי-ישראלי. כי לפעמים אנני שחקתי את הקלף הגלוי. לא הייתי בטוח לאתר שהכרתי את האיש הזה, הייתי בטוח שממנו זה לא ילך הלאה. או שהוא לא ידע לקשור דבר אחד לשני. ואצלו רציתי להשיג את המעמד, ועל ידי זה גם קשרתי איתו קשרי ידידות בעבודה, זה מאוד עזר לי. והפי.אר.או. עמד לרשותי באופן חוששי לגמרי. יכולתי להשתמש על ידי זה בצינורות העתונות, וגם להפגש עם העתונאים וכו'. בקשר לזה ישנם הרבה קוריוזים מעניינים אבל הם לא שייכים ישירות לפעולות הבריחה, הן רק קשורות לפעילות הכיסוי שלי. עם קולונל סטיבנס היתה לי פגישה שנייה הרבה יותר טובה. והיא היתה חודשיים מספר לאחר זאת, זה אני חושב גם כן באביב 1946, כאשר שוב הגבול נסגר. בדרך כלל הגבול באוסטריה נסגר כאשר המחנות בתוך אוסטריה נתמלאו. והתחילו קשיים עם האונת"א, ועם אספקת האוכל. או כאשר מספר גדול של יהודים הועבר על ידינו מאוסטריה לגרמניה והתחפלו צעקות של שלטונות האמריקאים בגרמניה. וכאן צריך להבין שהיו חילוקי דעות, או חילוקי אינטרסים בין שלטונות הכיבוש האמריקאים באוסטריה, לבין השלטון הכיבוש האמריקאים בגרמניה.

שעל חילוקי האינטרסים האלה אנחנו ניגנו כל הזמן. השלטונות האמריקאים באוסטרליה אמרו: הם מוכנים שיהיה מספר "X" של יהודים באוסטרליה. יותר מזה הם לא יכולים לקלוט. כאשר אנחנו באנו ואמרנו: אנחנו נוציא את אותו מספר יהודים שמגיעים לאוסטרליה אנחנו נוציא אותם שוב, או לגרמניה או לאיטליה - הם לא עשו לנו קשיים בגבול. להם לגמרי לא היה איכפת שהמחנות בגרמניה יהיו מלאים. שידאגו - שתדאג המפקדה של האמריקאים בגרמניה... הם היו מעוניינים בעניינים שלהם. היו להם "X" מחנות, יותר מחנות הם לא רצו לפתוח, בתוך המחנות האלו היו "X" מקומות, לא יכלו גם למצוא יותר מקומות. ולא רצו צרות עם יהודים. אז כל עוד שהמעבר פעל - הם לא עשו לנו קשיים. לא היתה להם שליטה על כניסת היהודים לויינה. ז"א - את המחנות בוויינה יכולנו למלאות כאות נפשינו. על כך לא היתה להם שום שליטה. אני על זה אביד אחר כך מספר מילים. וכנראה, עד כמה שאני זוכר, היתה שוב תקופה, שהמחנות באוסטרליה היו מלאים, כנראה לא העברנו יהודים לגרמניה מסיבה אחת או שנייה, יכול להיות שזה ~~היה~~ לנו אז קשיים בגבול. בכל אופן יום אחד הודיעו לנו: אין יותר מקום. היהודים לא יכולים לצאת את וויינה. וגם המחנות בוויינה היו מלאים. ובמקרים כאלה נקטנו בשיטה של "עושים לבו צרות אנחנו עושים להם צרות" - ונתתי הוראה למחנה הכי קרוב לגבול, לאנשים שלנו, לפתוח במהומות. - לא היה דבר קל מזה. והתחילו שם תהלוכות ושכחות רעב, וצעקות וצריחות - ומה לא, עד אשר האמריקאים <sup>בא</sup> לשלוח משטרה צבאית, אמריקאית לתוך המחנה, עם כל הכרוך בזה, וכמובן שהדבר הזה עשה רעש. אז קרא לי אותו קולונל סטיבנס, ודיבר איתי קשות, קודם כל הוא אמר לי אתם גורמים לנו צרות, ואנחנו לא נסבול את זה יותר, אנחנו נגמור כל שיתוף פעולה איתכם. ונמאס לנו מאיתכם. אני אמרתי, אני לא אחראי לשום דבר, אני לא יודע על מה אתה מדבר בכלל. אחר כך הוא אמר לי: אותך בכלל אנחנו נוציא מכאן, אנחנו נגרש אותך מאוסטרליה. אמרתי לו בבה צחוק: אתה אותי לא

יכול לגרש, שאל אותי: למה? אמרתי לו: אני נחין אוסטרי. כי ~~יש~~ היו לי גם הניירות הקודמים האוסטרים שלקחתי איתי כשחזרתי לווינה. כאשר היה לי נוח אני הופעתי כנחין אוסטרי. אני חושב שזה ~~שבר~~ קצת את הקרא, הוא גם הצטחק, ובסופה של השיחה, הגענו להסכם שבמידה שהוא לא עושה לנו צרות, היהודים לא יעשו לו צרות. אני לא אמרתי לו שאני לא אעשה לו צרות... הוא הבין יפה את הרמז. אבל הוא גם הבין שהוא לא יכול להוכיח זאת. - זאת היתה השיחה הקשה האחרונה שהיתה לי איתו. או עם מישהו אחר מהאמריקאים לגבי מעבר היהודים. בדרך כלל ה-D.P. Section בווינה שיתפה איתנו פעולה, לאורך כל הקו. למשל, מפקדת הבריחה שהיתה בפרנקגטה 2, היתה מחנה צבאי, מחנה פליטים מוכר על ידי האמריקאים. וזה נחן לנו מחסה מסויים. מחסה שיכולנו תחת זה לפעול באופן חופשי לגמרי מבלי התערבות המשטרה האוסטרית או איזה שהיא משטרה אחרת. אני זוכר מקרה שלפעמים שליחים, או יותר נכון חיילים ארצי-ישראליים, שעברו את ווינה, לפעמים נסעו לבקר קרובים בהונגריה, או בפולניה, או לפעמים נסעו בשליחות. לנו אצלינו בפרנקגטה. והמשטרה הצבאית האנגלית איך שהוא עלתה על זה, ויום אחד בבוקר אני פותח את הדלת, ועומדים בחוץ שני שוטרים צבאיים בריטיים, היו בדיוק שני חיילים שישנו אצלינו, אז אני שאלתי אותם: מה אתם רוצים. הם אמרו: אנחנו רוצים, יש כאן שני חיילים שלנו, שמענו. ואנחנו רוצים לראות אותם. אמרתי: אתם לא יכולים לראות אותם. הם רצו להיכנס. אז אמרתי: אתם מסתלקים מכאן מיד! זהו איזור אמריקאי, ואם לא אני קורא מיד למשטרה הצבאית האמריקאית. והם הסתלקו אבל יותר יפה. אנחנו לפעמים סילקנו אמריקאים מן המחנה שלנו. היה פעם סיפור משעשע. זה לא שייך בדיוק לסיפור, אבל הוא מבחינת אילוסטרציה של המצב, הוא די מעניין. יום אחד הופע אצלינו קצין אמריקאי עם מלווה, ואמר שהוא רוצה לבדוק את הסניטציה במחנה. הוא בדיוק נתקל בישראלי,

דוד שהיה חייל מן הבריגדה, דוד פופמן, נדמה לי שזה היה שמו הוא  
היום נהג ב"דן" בתל אביב, וביקש לראות את העודותיו. דוד שברגע  
הראשון נרתע, קצין אמריקאי, צריך להראות את התעודות. הוציא את הארנק  
שלו מן הכיס. ומכיוון שהיו לו שתי יחסי תריסר העודות של שמות שונים,  
אז הוא הלך רגע הצידה, על מנת לבחור את התעודה המתאימה. והקצין הזה  
סחב לו את הארנק מן היד. התחצף. כמובן, היתה מהומה, וקראו לי - אני  
הייתי בחדר האוכל, אני הופעתי, ואשתי היתה כבר אז בווינה, היא פעלה  
בווינה מטעם האונר"א. היא באה מטעם משלחת הג'וינט, ועבדה במחנות  
אונר"א, אני הייתי בלתי-לגלי. שאלתי אותו: מי אתה? אז הוא אמר לי:  
באיזה צעות אתה שואל אותי, בינתיים כל החבר'ה מסביב, סגרו עליו.  
הוא רצה לצאת, הוא עשה תנועה בלתי זהירה, ואיך שהוא דחף את אשתי החוצה,  
הצידה, אז היא נתנה לו דחיפה בשתי הידים היא לא גדולה וחזקה, אבל היא  
חשבה שהוא התחצף. אז הוא נפל אחורנית כמה צעדים. אז אני דרשתי ממנו  
את ניירותיו. הוא אמר: הוא לא מוכרח לתח אותם. אמרתי: אם כפה אתה  
לא יוצא מן ה**le**. אני רוצה לרשום את שמך. בסוף לא היתה לו ברירה, והוא  
נתן את התעודות, רשמתי את שמו מיג'ור ברוק ואחר כך נתתי לו ללכת.  
היגשתי מיד תלונה לדי.פי. <sup>D.P. Section</sup> סקשן, וזה היה הקצין שהרים את השפופרת, צלצל  
אותו המיג'ור ואמר לו: אם אני שולח אותך לבדוק לטרינות חכנים את  
ראשך לתוך הלטרינה ולא לתוך ענינים שלא נוגעים לך. זה רק לאילוסטרציה,  
על שיתוף הפעולה.  
טוב, אני אעבור שוב לשאלות שלך.  
ארגון הבריחה באוסטריה. ובכך מרכז הבריחה באוסטריה המפקדה היתה בווינה.  
היו סניפים בלינץ, בזלצבורג, ואינסברוק. ובתקופה יותר מאוחרת בזלפלדן.  
היה שם מחנה. בכל מקום היה ממונה על הסניף. בשני מקומות היו אלה  
ישראלים, ארצי ישראליים, סמי לוי, באינסברוק, אגב אותו אתה יכול לראיין.  
בוסתן הגליל. הוא ישמח מאוד. השנייה בזלפלדן דב פרוסר שאינו נמצא

בארץ. בזלצבורג היה אבא גפן, אבא וינשטיין. בלינץ היה אברהם וינגוויטן. הוא בארצות הברית. ובכן - זה היה המבנה. היה ברור שהמפקדה היא ברוינה, אבל כל איש בשטח שלו היה לו תפקיד מוגדר. בדרך כלל המימון נעשה מרוינה. ההנחיות הכלליות ניתנו מרוינה. אבל הפעולה עצמה במקום האיש היה אחראי בעצמו. אי אפשר היה לתת הוראה מרוינה, לאינסבורג להגיד לו תעביר את היהודים ככה או תעביר את היהודים אחרת. את היהודים אנחנו שלחנו לו. והתיאום היה מבחינת המספרים - התיאום נעשה ברוינה. ואנחנו הודענו: כך וכך יהודים אנחנו שולחים עכשיו לאיטליה, כמובן זה היה גם הדדי. והוא היה צריך להודיע באיזו מידה הגבול הוא פתוח או אינו פתוח. אבל כל המנגנון של הבריחה באוסטריה עבד כגוף אחד. היו לפעמים חילוקי דעות בין הסניפים השונים, בין זלצבורג ובין אינסבורק לפעמים היו חילוקי דעות, או בין אינסבורק לזלצבורג - לזלפלדן. אקראנו להם יחד, והיה בירור והתקבלה החלטה שאחר כך כל אחד קיבל אותה. כך שעל אף שאי אפשר להגיד שזה לא היה ארגון צבאי, והייתי אומר שהיה גם הרבה מאוד מתוהה מוסרי בקבלת המשמעת. אבל זה היה קיים. והארגון הזה פעל כגוף אחד, והיה מוכרח לפעול כגוף אחד. כי זה לא היה כך שרוינה הוציאה את האנשים שלה ואחר כך - איזה אמריקאי קיבל אותם, ואיך שהוא הם התבלבלו לאינסבורק. הדבר הזה היה מאורגן לאורך כל הקו, כי המגעים היו גם כן משותפים, עם השלטונות או אם זה בדרכי הבריחה. למשל, כל הבעיות שהיו לנו עם הצרפתים, באינסבורק אלו היו בעיות משותפות, שכמעט כל הנקודות לאורך כל הקו היו קשורות בהם. מפקדי המחנות היו כפיפים למפקד האיזור. נניח, המחנות באיזור לינץ היו כפיפים לממונה על לינץ. והאיזורים, המחנות באיזור זלצבורג - היו כפופים לממונה על זלצבורג. זלפלדן היה מחנה לעצמו, אינסבורק היה גם כן מחנה לעצמו. במידה שהיו שיחים ישראליים, והיו בזלצבורג איזו תקופה, שני שליחים

ארצי ישראלים, הם היו ממונים אבל זה היה תלוי באיש. אבא גפן היה פעלתני מאוד, והיו לו קשרים טובים מאוד עם השלטונות האמריקאים. אני מוכרת כאן להגיד שלא היו בעיות בזמן לבין השליחים הארצי ישראלים. כמעט שלא היו. היתה איזו תקופה שהשליח הישראלי היה דווקא איש השומר הצעיר.

באור: הררי

ח הררי שנפטר לפני שנים מספר. וגם בחקופה זו, אני זוכר מעט מאוד, כמובן, לפעמים היו איזה בעיות על רקע פוליטי, אבל דברים אלה לא היו חשובים להם. כל הבחורים האלו, אני מוכרת לציין לשבחם, פעולת הבריחה לכשעצמה, היתה יותר חשובה בעיניהם מאשר השתיכות מפלגתית. על המקומות עניתי לך. איך קיבלו את ההוראות? פשוט מאוד בטלפון. או במכתבים שנשלחו או בנסיעות. אני באופן קבוע הייתי פעמיים בשבוע בלינץ או בזלצבורג. פעם בחודש או בחודשיים באינסברוק. או אם היה משהו אז פשוט נסעתי לשם. הנסיעות לא היו פשוטות חמיד, כי על מנת להגיע לשם היה צריך לעבור את האיזור הרוסי, וזו היתה תקופה שזאת היתה בעייה בשבילי אישית לעבור את האיזור הרוסי, מאחר שהם - אחרי תקופה מסוימת ידעו כבר מי אני, לא שהם התנגדו לבריחה. כאן צריך להגיד שלו הרוסים היו רוצים בחקופה ההיא לסגור את וינה בפני זרם הפליטים הם יכלו לעשות זאת. ולפעמים המדיניות שלהם לא היתה מובנת. היתה תקופה שאנחנו הבאנו את היהודים מן הגבול ברכבות. ואחר כך הרוסים הפטיקו את זאת. הבאנו אותם באוטומובילים והם לא התערבו. אפילו בחשמליות הבאנו אותם. היה פעם איזה קו גם שנסעה חשמלית די קרוב לגבול. והמדיניות שלהם השתנתה לפעמים מסיבות שאי אפשר היה למבין אותם. בדיוק, אפילו בגבול בין האיזור הרוסי לבין האיזור האמריקאי. אבל בעיקרו הם לא הפריעו לנו או הפריעו מעט מאוד. היתה נקודה אחת מאוד כאובה בשבילם והיא: בריחה או הברחה של יהודים רוסיים. ועוד יותר של אנשי צבא רוסיים.

באור: עריקים?

ח עריקים. וכמובן, היו כאלה. והיו כאלה שהגיעו אז ארצה. אנחנו בדרך

כלל לא סיפלנו בעריקים אלא אם ידענו במי מדובר אם הכרנו את האנשים או שבאו עם סיסמא מפולניה או ממקום אחר. בגלל שסיסמאות בימים ההם פעלו יותר טוב מאשר פספורטים. מי שהגיע עם סיסמא מפולין ורצה לנסוע לאיטליה, לפעמים היה יכול להגיע יותר מהר מאשר מי שנסע בדרכון ועם וויזות. כי הדוכים שלנו היו לפעמים פשוט יותר מהירות. ומכיוון שזה נתגלה לרוסים, אז התחילו להציק לנו. קודם כל, שלחו אלינו אנשים, לרגל, ואסרו גם מספר בחורים שלנו. אסרו בחור אחד, שמו קלמן, הוא היום קצין בצה"ל, שם משפחתו וויט כמדומני, אינני בטוח. הוא עבד בגבול ההונגרי-אוסטרי זמן קצר. היתה תקופה שאם העברנו פונספורטים משם והוא נאסר על ידי הרוסים; והותזק במעצר באיזור הרוסי. בבורגנלנד ולא ידענו למעשה איפוא הוא. (אני אקצר את הסיפור הזה). עד שיום אחד בזמן שהוציאו אותו לעבודות פרך בכבישים הוא התיידד עם שפחה אחת מבתי המרזח, (הוא מספר עליה שהיתה שמנה ומכוערת) בכל אופן הוא הצליח להתיידד איתה ומטרתו היתה להגיע לטלפון. והוא הצליח להגיע לטלפון, וצלצל לנו, ואמר לנו כמה מילים איפוא הוא נמצא, אמר שיצלצל למחרת באותה שעה, והוא צלצל טוב. ואז כבר הודענו לו, שעליו להיות בפניה זו וזו, ותעבור מכונית ועליו לקפוץ פנימה. ארגנו שתי מכוניות, אחת מכונית רגילה, השנייה טכסי ווינאי, שנסעו לשם. הוא קפץ למכונית הראשונה, והעבירו אותו למכונית השנייה, הצליח להגיע לווינה עוד לפני שהרוסים גילו מה העניין. בין אלה שפעלו לשחרורו שלו, ונסעו לשם היה משה האפט. משה אלון היום. כך שהוא יודע את הסיפור הזה היטב. וכאשר הוא חזר הוא סיפר שחקרו אותו. הוא סיפר שיודעים עלי, שיודעים את שמי, יודעים את מספר המכונית שלי, חקרו אותו על העברת יהודים רוסיים על ידינו, ואמרו לו: אנחנו באחד הימים נתפוס אותו. באותה תקופה קיבלתי גם אזהרה מוינה שיש יהודי אחד קצין נ.ק.וו.ד. שהסתובב אצלינו רבות והוא קיבל הוראה לעשות לעסוק קצת בחטיפה. זה היה אחד מהדברים הקלים. אני אפילו הסתובבתי עם נשק איזו שהיא תקופה. אותו קצין נ.ק.וו.ד. היה דווקא יהודי נחמד; שותחתי איתו לפעמים. יהודי סימפטי.

הוא ידע אפילו כמה מילים בעברית. הוא היה מאנשי ריגה. עד שיום אחד היהודי הזה החייב אצלי, ואמר לי, שבעוד שבוע ימים משחררים אותו, והוסף אינני רוצה לחזור לרוסיה, אני רוצה להגיע ארצה, תעזור לי. אמרתי לו: חייב אצלי בעוד שבוע, כשתהיה כבר בבגדים אזרחיים. והחלטתי לקחת את ה"ריסק". משום מה אני האמנתי לו. כעבור שבוע הוא הופיע, ונחתי לו ניירות לנסוע לצ'כוסלובקיה. הוא רצה להיות קודם בפולין. ויותר לא ראיתי אותו. עד שלפני שנה וחצי החייב אצלי יהודי, והוא בא ליום השנה בדיוק, אבל אחרי 13-14 שנה, מסתבר שהוא חבר קיבוץ בארץ. והוא סיפר לי אז שהוא באמת נתן הוראה לעסוק בחטיפתי, ואפילו התליטו פעם להרוג אותי, אז רצו לקרוא לקצין הבטחון שלנו עוד לפני שנתנו לו להיכנס לחדר. עד שהצלחתי להרגיע את כולם. כך שהנסיעות באיזור הרוסי לא היו - לפעמים - כל כך נוחות. פעם אחת גם נאסרתי על יד הגבול על ידי חייל רוסי שלא האמין לניירות שלי כי משום מה לא היו לי אז, לא הצלחתי כי זה היה ברגע האחרון איזו תעודה מחאימה, ונסעתי על תנועות העתונאי שלי, על שמי. זוהי אחת הפעמים המעטות שעשיתי את זה, והוא הביא אותי לקומנדנטורה, זה 30 ק"מ מן הגבול, ומזלי הגדול שנפלתי היה רב סרן רוסי מהנדס ממוסקבה. גוי מאוד סימפטי, גוי, לא יהודי, מאוד סימפטי, עם רמה אינטלקטואלית גבוהה. ושוחחנו. אני אמרתי לו שאני עתונאי ארץ ישראלי, רק לא שמתי לב שצריך את התעודה המיוחדת או ששכחתי אותה, הכוונה היתה למנוע ממנו לצלצל למפקדה בווינה כפי שעשו את זה בדרך כלל. לקבל הוראות. כי ידעתי שאם הוא מצלצל לשם אז אני - יוצא לנסיעה קצת יותר ארוכה, ובשיחה של שעה וחצי הצלחתי לשכנע אותו שאני *bona-fide* והתיידדנו, ושתינו וודקה יחד, היה מאוד נחמד, ואחרי זה העביר אותי את הגבול. אבל למעשה הגעתי לעיתים קרובות מאוד לנקודות השונות, ומשם הגיעו לווינה, והמגע הטלפוני היה מגע קבוע. אנחנו בדרך כלל דיברנו בקורים הצבאיים האמריקאיים. כי בקורים של אוסטרים היתה צנזורה,

בין האיזורים השונים, אבל מאחר והמחנה שלנו היה מחנה אמריקאי, השתמשתי בטלפון הזה, לשיחות <sup>לס</sup> רק לזלצבורג וללינץ, אלא גם לפאריז, ולכל המקומות. פשוט ידענו את הקוד איזו מחנה צריך לבקש, ואחר כך עברנו מתחנה לתחנה<sup>n</sup>, עד שקיבלתי את המספר. מפריז דיברתי לעיתים קרובות עם הטלפון הזה. הם משום מה אף פעם לא גילו את זה. אפילו פעם השתעשענו קצת בערב, ואמרו לנו שאפשר להגיע כך עד ירושלים דרך בולוניה, וקהיר. וביקשנו מספר בירושלים, והגעתי עד ירושלים, אבל כאן זה נפסק השמיעה היתה קשה מאוד אבל זה היה פשוט שעשוע. פעם אחת באו שני אנשי טי.אי.די. לחקור אותי, על שיחה שניהלתי. אני לא ידעתי בדיוק מה העניין. הם ביקשו שאני אבוא איתם. אני אמרתי אני מוכן לבוא וניסע במכונית שלי. הם נסעו אחרי. ואחר כך התחילו לחקור אותי. היתה שיחה מאוד-מאוד משעשעת. כי אני לא ידעתי בדיוק מה הם רוצים. עד שגיליתי שהם עלו על השיחה שניהלתי עם אחד המתנות זה היה בתקופה הועדה האנגלו-אמריקאית שכנראה אמרתי משהו בטלפון: "תיזהרו זה אני מס ליטינינג"... ואמרתי את זה בחצי-צחוק. ומאחר שזה היה בקו אוסטרי אז כמובן שהאמריקאים קיבלו כל שיחה והם רצו לחקור מיהו ה"אנימיס". אז אמרתי להם זה פשוט לגמרי, מאחר שיש 4 מעצמות באוסטריה - ומכיוון שאתם שואלים זה הרוסים או האנגלים, אתם יכולים לבחור. לו הרוסים היו שואלים אותי זה היו האמריקאים, וככה אחד לשני. זה לגמרי. אבל זה היה לגמרי אחרת. כוונתי היתה מאחר שאנחנו מארגנים את הפעולות כאן במחנות נגד האנגלים, אז ברור שהכוונה היתה לאנגלים. זו היתה שיחה משעשעת של שעתיים, וכמה. ואני גמרתי את הקשר שלי עם הטי.אי.די. חוץ מפעם אחרת כאשר שוב היו לנו קשיים עם ה-טי.אי.די. המחנה שלנו היה מחנה צבאי. אבל מאחר שאנחנו לא שילמנו משכורת לעובדי הבריחה, הם קיבלו הוצאות: אותן פרוטות שהוציאו בגבולות. אבל דאגנו

להם לאוכל טוב. כִּי הִיָּה ברור שמאותו אוכל שאז אכלו במחנות אי אפשר לעבוד עבודה קשה. והיחה לנו אז אספקה סדירה מבודפשט וברטיסלאבה הבאנו במכוניות כל טוב. כמובן, שהאוסטרים שמו לב שהולכים שם עם שקים וארגזים והודיעו למשטרה שכאן יש מרכז של שוק שחור. ובאחד הבקרים ירדו עלינו אנשי הסי.אי.די. ואסרו את כל האנשים, עד לאחרון. כל הבריחה נאסרה תוך ממני, כי אני באותו בוקר, התעכבתי. אני כבר אז לא גרתי שם, היה לי חדר באחת הדירות. וקיבלתי הודעה שקורה משהו. נשארתי בבית. ואחרי זה הופעתי. כשכולם כבר היו אסורים. ושאלתי<sup>(ce)</sup> שם אי.סי.אי.די. :מה קורה פה. אז הוא ביקש ממני לבוא איתו ל- *Town Commander* זה היה כחודשים הראשונים, בינואר 1946, נסענו ל- *Town Commander* גוי נחמד מאוד, מיד התיידדנו, הוא קרה לי "ארט". אמרתי לו שאין שם שום שוק שחור, סיפרתי לו את כל האמת. אמרתי, מה השתגעתם, אתם הולכים לפי ההשנות של האוסטרים. הבחורים האלה צריכים לאכול טוב כי הם עובדים קשה. הם הבינו את העניין הזה מיד, ושלה אותי עם שני קצינים לאסוף את כולם מבתי הסוהר, הלכנו מבית סוהר אחד לשני והבאנו את כולם בחזרה הביתה. כשחזרנו הבחור שהיה ממונה על הקבוצה הזו היה יהודי אמריקאי. אמר לי: אתה יודע, גם אתה הרי תחת מאסר. אמרתי: אני לא הרגשתי בזה. כשחזרנו פגשנו על המדרגות את אותו האיש שנתן את ההוראה לאסור את כולם. הוא היה נורא מופתע לראות שכולם חוזרים. אבל כבר לא היה יכול לעשות הרבה. לכבוד זה אני פעם נחקרתי על ידי ה-סי.אי.די. האמריקאי בקשר להברחת מטבע. אבל כאן זו היחה שאלה אחרת. את הכסף לכל הבריחה באוסטריה קיבלנו מהבריחה, מהסוכנות למעשה. אפרים דקל הוא שקבע את החקציב, לארצות השונות. קיבלנו את הכספים משוויצריה. או שהביאו לנו או ששלחנו להביא את הכסף.

באור : מפיני גינצבורג?

ת מפורזנו. ואחר כך כמובן פרטנו את הדולרים בשוק השחור, כי הדולר הרשמי היה עשרה שלינג ובשוק השחור זה היה בערך 400 שלינג. והיה יהודי אחד טוב, ואח"כ יהודיה אחת טובה, שהיא באה כל יום או פעם בשבוע, והחליפה לנו את הכסף לפי השעך באותו יום. נחקרתי על ידי הסי.אי.די. למחרת מנין יש לי את הכסף. זה ארך בערך 3 שעות וגמרנו בקבוק וויסקי. החוקר הודיע לי בתחילת השיחה שהוא יודע שאני יודע לשות, ואנחנו נשתה כוסית כוסית. וכך נהגנו עד גמר הבקבוק. והוא חקר אותי סחור-סחור, וכשהגענו כבר כמעט לסוף הבקבוק אמרתי לו: בוא אני עכשיו אעזור לך ואגיד לך מה שאתה רוצה לדעת ממני, אתה רוצה לדעת אם אני מחליף כסף בשוק השחור, החשובה היא כן. הוא הסתכל עלי אמרתי לו: אבל יש לי הצעה אליך. אני מוכן להפסיק את זה, ולפרוט את כל הכסף בשעה הרשמי בחנאי אחד: שיתנו לנו את אותם הקלות שיש לצבא, אני רוצה תלבושת לבחורים, אני רוצה הובלה ללא כסף בשביל הפליטים בכבבות, אני רוצה אני רוצה את כל השירותים האחרים שישלכם. ובגלל זה הדולר שלכם באמת שווה עשרה שלינג. שלי שווה ארבע מאות שלינג. אם תתנו לי את זה אני מסכים. אם לא תתנו את זה אני לא מפסיק, אבל אותי לא תוכלו לאסור כי אני אף פעם לא נובע בדולר. יש מי שעושה את זה תאסרו אותו - מחר יהיה משהו אחר. לא תתגברו על זה. נפרדנו בידידות רבה, וזה הדבר האחרון שאני שמעתי ממנו.

זה על שאלת המימון. הכסף הגיע משווצריה. אתה שואל מתי קיבלנו הוראות? - ובכן ככה. אפרים דקל היה מפקד הבריחה. ההוראה הייתה להעביר יהודים. יותר מזה אי אפשר היה לתת הוראות. כמובן, מה שעשה לענין סורקיס הוא עשה מבחינה פחותה, הפיקוד ממש התחיל מאפרים דקל. בביקורת על הנעשה. ז.א. - כשהוא בא, הוא ישב עם כל הבחורים, נסע מנקודה לנקודה, לראות

אם המנגנון פועל בסדר, ואם הכל טוב, ואם נקי וטהור, ואם עובדים כמו שצריך.

יותר היה ענין של פיקוח, וגם פיקוח על ההוצאה הכספית. אבל מהפיקוד היתה הוראה להעביר יהודים, ובענינים הפנימיים היה קשה מאוד להתערב. כי כאן האיש במקום במיחה רבה קבע את הענין. והדברים בדרך כלל נעשו כך אני זוכר, שהיתה לנו פגישה שהיתה לי עם שייקה דן, בגבול ההונגרי. שייקה בא מרומניה, והיו אז בעיות עם יהודים שם והיו לנו בעיות באוסטריה. ונפגשנו בגבול. ואמרתי לו: שייקה שלח ממה שאתה יכול. אל תחשב במחנות שלנו. אנחנו כבר לצרות שלנו נדאג. אתה שלח כמה יהודים שאתה יכול. הוא נסע והמשיך לשלוח. פשוט לגמרי. כי אליו גם כן הגיעו שמועות שהמחנות מלאים, ושיהודים מתלוננים, וכו'.

באור: זה היה כבר ב-1947?

ת זה היה ב-1946. והוא שלח יהודים. כך הדבר הזה נעשה. למעשה - או שאיטליה הודיעה לנו תשלוח יותר יהודים המחנות ריקים אצלינו, אף אחר כך הודיעה לנו שהמחנות מלאים מדי, ואז החלטנו לא להתחשב בזה. ושלחנו אותם בכל זאת. כי לפעמים אנחנו היינו מעונינים, היו לנו קבוצת חלוצים וידענו, אם אנחנו עכשיו נעביר אותם לגרמניה יותר לא יהיו אנשים לעליה, ויהיה יותר קשה להוציא אותם. החלטנו לשלוח אותם לאיטליה על אף שבאיטליה בוכים. ומבחינה זו היו לפעמים ניגודי אינטרסים. היו ניגודי אינטרסים לפעמים במדיניות. ישנו סיפור על הרכבת. של ה-500 יהודים, דרך האיזור הצרפתי באוסטריה. בענין זה היתה לי התנגשות קשה מאוד עם פאריז, עם אהוד בטלפון. שנתן לי הוראה לקבל את מה שדורשים השלטונות הצרפתיים, ולא לנקוט באמצעים של התנגדות, ואני ניסיתי להסביר לו שאם אנחנו נעשה את זה מחר יחשבו שכל פעם יכולים לסגור לנו את הגבולות, ואנחנו מוכרחים ללמד את הצרפתים לקח. אם

לא נעשה את זה אנחנו לא נוכל להמשיך לעבוד, עשינו מה שעשינו, והיו מהומות, עם הז'נדרמריה הצרפתית, ונתנו קצת מכות. אבל מסופר של דבר זה עזר לנו. כי ידענו יותר הצרפתים לא יעשו כזאת.

באור: אתה מתכוון עכשיו לתקרית הזאת בגרלוס?

ת לא. אני מתכוון לתקרית של הרכבת לצרפת. עם הויזות הבוליביאניות. כשהקונסול הצרפתי באינסבורג מצא שהויזה היא מזוייפת על אף שהויזות המעבר הצרפתית הייתה טובה. והחלטנו שעל זה אנחנו לא יכולים לעבור בשקט, כשעושים לנו צרות כאלה, אנחנו מוכרחים להגיב בצרות. וצרות ידענו לעשות. המקרה השני בגרלוס זה מקרה לגמרי אחר. אני כאן מספר עליו בקצרה. אתה שואל בקשר לזה שבא איש הקונגרס היהודי העולמי, ודיבר עם הגנרל הצרפתי. הוא דיבר אבל זה לא עזר כלום. עמוס ראבל, אינני זוכר שהוא היה קשור בזה. מכיון שזה היה לפני זמנו. כאן פשוט עשינו על הצרפתים את אותו התמרון שאנחנו במשך כל הזמן עשינו עם האמריקאים. להוכיח להם פעם אחת שבמידה שהם אינם - נותנים לנו לארגן את זה בשקט, היהודים יתארגנו מעצמם. מה שטענתי בפני אותו הצרפתי היה: אנחנו מארגנים את הבריחה. זה נכון. אבל כאשר אנחנו מארגנים אותה הדברים מתנהלים בשקט ללא צעקות וללא מהומות. אז אם אתם לא תחנו לנו לפעול היהודים יתחילו ללכת. וכאשר יהודים יתחילו ללכת <sup>part</sup> אתם לא תעצרו בהם; ליצור את מכסימום הצרות האפשרויות. וזה גם אחר כך שבר את הקרח. אני נפגשתי עם אגב, קולונל, לא גנרל - צרפתי של לגיון הזרים, שהוא היה ממונה על היחסים עם המוסדות, לא עם מוסדות, עם ה" *Inter Allied Relations* באינסברוק. בפגישה הראשונה - אגב, באתי אליו עם המלצה משוטלין. מי שהוא היום חבר בית הנבחרים מטעם ה-U.N.R. שישב אז בבאדן-באדן. הוא היה ממונה על החינוך אז, ובאתי אליו עם פתק, או דרישת שלום, מדוד הכהן. הגעתי אליו אז עם ניירות מזוייפים, שקיבלתי מן השלטונות האמריקאים בזלצבורג. ע"י אותו הקפטן נובינסקי. ובפעם הראשונה אמר לי אותו קולונל: אבדוק אם האיטלקים מוכנים לקבל את היהודים - נסכים,

כעבור שבועיים הוא אמר לי : בדקתי, הם מסכימים, אבל האנגלים לא מסכימים. ואז אמרתי לו: תראה, אני רוצה שתחשבו עוד הפעם. אני אבוא אליך כעבור שבוע. ובינתיים הכינונו את היהודים. באתי כעבור שבוע. ואז אמרתי לו : אתה מוכן לתת. אמרתי לו שאני ממונה על הבריחה, הוא אמר לי : איך אתה מעיז להגיד לי דבר כזה? אני יכול לאסור אותך במקום. אמרתי לו : את זאת לא תעשה. הוא שאל אותי : למה? אז אמרתי כי אני גם עתונאי. ולפני שעזבתי את וינה השארתי מעטפות חתומות בידי יו.פי.א.פ. וסו'.

חתימת המרואייין:

תאריך:

האוניברסיטה העברית בירושלים  
המכון ליהדות זמננו  
המדור לתעוד בעל-פה

תאריך: 26.3.1963  
סרט מס' 171;172

הנושא: הבריחה  
=====

המשך הראיון עם מר אשר בן נתן (2)

המראיינים: באואר והלר

שיחה מס' 2  
=====

ח אם אני חוזר לא באותו היום לוווינה אז למחרת בבוקר יפתחו את המעטפות, ושם כתוב שאני נאסרתי על ידך ובאיזה נסיבות. בזה אעשה לך תעמולה רבה, אם אתה רוצה אני אעשה קצת סקנדל, אם אתה רוצה בזה...אני לרשותך. אתה תאסור אותי תחזיק אותי כמה ימים <sup>לא</sup> לא נורא. אמרתי זאת בחצי-צחוק, הוא גם הביין את זה כך. ונפרדנו בשלום. למחרת בבוקר היהודים התחילו לפכתף. המשך הסיפור נמצא כאן, עם הסנקים הצרפתיים, ולבסוף הם הביאו אותם למחנה, וכבר הסכימו להשאיר אותם. אבל היו תבובות וזה פגע בפרסטיז'ה של שלטונות הכיבוש הצרפתיים באוטסריה, והם החזירו אותם, וגם זה עלה להם בקושי, כי היהודים התבצרו בתוך המחנה, וזרענו שקים עם מסמרים בדרכים, ועד שהצליחו לתקן את כל התקרים זה לקח להם קצת זמן...עברו כמה שעות טובות עד אשר הצליחו להעמיס את כל היהודים על מכוניות המשא, ותוך שלושה ימים כל היהודים היו באיטליה; כי בינתיים הגענו אתם לידי הסכם והם נחננו לנו מספר תעודות. והתעודות האלו פעלו עם כל רכבת וכל מכונייה, הלוך ושוב אותן תעודות. ומאז לא היו לנו בעיות עם השלטונות הצרפתיים.

באואר: זה היה אותו קולונל טיבור?

ח לא. ובכן - קולונל טיבור היה ממונה על ה- "D. B. Section" גם איתו נפגשתי והוא היה אנטישמי מועד. איני זוכר את שמו של אותו קולונל. את

הצרות עשה לנו קולונל טיבו. אבל גם הוא נשבר אחרי האינצידנט הזה, כי היו לזה גם תגובות ומפריז, והחליטו יותר לא להתעסק איתנו.

באור : לא

ת איך התייחסו האוסטרים לפרשת הבריחה? - לא היה לנו כל מגע עם האוסטרים. היו אוסטרים בגבול הצ'כי-אוסטרי. הם לא התערבו כלל. השלטונות האוסטרים בווינה לא היתה לפט אז שום השפעה. הייתי אומר כך : הם ניסו לא לגעת בכל בעיה יהודית. לא רצו להסתבך בה. לא היה שום מגע. פעם אחת הוזמנתי למשטרה כלכלית האוסטרית בווינה לחקירה, זאת היתה אחת השיחות המשעשעות בווינה, החלטתי ללכת, כי אז הייתי כבר בעל ניירות אוסטריים, היה לי דרכון אוסטרי אשר הוצאתי, לאחר ששינחתי את שמי בווינה, שם חקר אותי אדם אשר רצה לדעת אם אני טוחר בכסף. עד אשר גיליתי שהוא עלה על איזה שיחת טלפון מברטיסלבה לווינה ששם דיברתי על סילבר שהוא מנהל הג'וינט. אז הסברתי לו שמדובר לא על הכסף אלא על מנהל הג'וינט. והכי טוב היה שהוא אחר כך התחיל לחקור אותי מי זה מיסטר קאלי. אמרתי לו אני לא מכיר אנשים כאלה, הבינותי שהוא עלה על שיחה של האמריקאים. חצי שעה הוא שאל אותי: מי זה, אמרתי שאינני יודע מי זה. אז הוא אמר לי לא יכול להיות אתה דיברת עליהם. עד אשר אמרתי לו: אתה יודע מה? בוא תראה לי מה שיש לך פה. והוא מראה לי את זה. אז אני התפרצתי בצחוק. כי פשוט היה כחוב "קולר" <sup>Caller</sup> או קוליי. "קולר" המצלצל וזה שמצלצלים לו.... זה היה המגע היחיד שהיה לי עם השלטונות האוסטרים. חוץ ממגע רשמי. כאשר בהיותי עתונאי, ראיינתי פעם את שר הפנים האוסטרי הלמר, סוציאל-דמוקרט אנטישמי, הוא הסביר לי שהאנטישמיות הגיעה לווינה עם היהודים אשר באו לשם אחרי מלחמת העולם הראשונה. אחר כך כתבתי אתהסיפור למחרת הראיתי לו אותו. אז הוא אומר לי: אתה יודע מה? זה על היהודים הפולניים תחליש את זה קצת הם עוד עלולים להיעלב... ואז הברקתי זאת וזה הופיע ב-30 עתונים אמריקאיים. זה היה ראיון אנטישמי מובהק. אצלו הופעתי כחבר מפא"י מהארץ. הוא אמר לי:

"Herr Genosse" והכל היה בסדר בינינו. היה לי מגע עם שר החוץ האוסטרי. ושם הופעתי כנציג הסוכנות, כי נודע לי יום אחד שיש ארגזים או ניירות של המופתי בווינה, במשרד ראש הממשלה, היתה לי איזו ידיעה פנימית. הלכתי ישר לשר החוץ האוסטרי ואמרתי לו יש פה אצלכם ארגזים כאלה כאן למטה, אני רוצה לקבל אותם. אני נציג הסוכנות. והוא אמר שיחקור. וכעבור כמה זמן ראיתי אותו עוד הפעם, ואז הוא אמר לי שאין שום דבר. קבלתי תשובה שלילית גם מהמזכיר שלו. הבאתי לו את המספרים של הארגזים ואיפוא הם עומדים. הוא לא העלה אז על הדעת לשאול מי אתה בכלל, ובאיזה זכות אתה בא אלי? על איזה ארגזים אתה מדבר? ואיך אתה מעיז לחקור אותי? זה היה דבר לגמרי מובן מאליו בעיניו, זה גם כן מציין קצת את האטמוספירה בווינה. האיש מהג'וינט פעם רצה לשמוע משהו משר החוץ שאל אותי: איך אני יכול להגיע אליו. אמרתי לו: חכה, רגע. אני אתן לך אותו בטלפון; אז הוא כמעט החעלף. הרימותי את השפורפרת צילצלתי ואמרתי: אני רוצה לדבר עם מר הובר. וקיבלתי את מר הובר בטלפון. ואמרתי לו: הנה, איש הג'וינט רוצה לדבר איתך. ונתחתי לו את השפורפרת. זה היה החינוך של האמריקאים עד שהם הבינו שיש לפעמים דרכים יותר קצרות להגיע למטרה. אבל חוץ מזה לא היו כל בעיות עם האוסטרים לפעמים היו עם המשטרה איזה שהן התנגשויות, פה ושם. ובדרך כלל הם חטפו מכות...היה אינצידנט אחד חמור בווינה. היתה איזה הפגנה, הם אסרו בחור, והיתה החקלה לוח לפני תחנת המשטרה, והם פתחו באש, ופצעו קשה מאוד בחור אחד, אחד הוותיקים. מסביב לענין הזה היו כמה דברים לא נעימים. אבל זה היה יותר על רקע של מהומה בלתי-מאורגנת מאשר בגלל איזה שהיא משמעות אחרת.

ש היתה איזו ידיעה אז בעתונות האוסטרית ביחס לשוק שחור - וכמה כתבות אנטי-שמיות בעתונות מעריב על בתי קפה מסויימים בווינה שם התרכזו.

ת אני חושב שזה היה אחרי 1947. ב-1947 עוד לא היו כל כך הרבה בתי קפה. אבל היה שוק שחור: שוק שחור פרח בווינה בכלל. ובכן - היהודים גם כן. החיים הכלכליים באוסטריה היו בנויים על שוק שחור. ועשו את זה די בגלוי.

היתה תקופה בהתחלה שהכתורים שלנו עשו את זה בעיקר על מנת להרגיז את האוסטרים. עד אשר אחר כך ריסנו אותם קצת. כי לא רצינו תופעות שליליות. אבל היו תקופות שהם נסעו בחשמלית ושם הוציאו פתאום כל טוב והתחילו לאכול לפניהם, ולדבר באידיש בדיוק שיבינו במי מדובר - רק על מנת להרגיז אותם. אלו היו תופעות התחלתיות אחר כך הן נעלמו. לא היה לי קשר לפעולות הנקם בגרמניה. באוסטריה עסקנו בפעולה אחרת שלא היתה קשורה בפעולת הבריחה. אני שם הקימותי את הקבוצה שעסקה בחיפוש אחרי פושעי מלחמה, עם טזיק פרידמן, שהתחיל לפעול בעניין זה על דעת עצמו מאחר ועסק בחיפוש של פושעי נצים אני גייסתי אותו וריכזתי סביבו כמה בחורים, בחיפוש אחרי פושעי מלחמה באוסטריה, חיפשנו אז גם את אייכמן, כל הפרשיות האלה ידועות, מאחר והנושא הזה היה פעם אקטואלי מאוד בישראל, היו כאלה שטענו שיצאתי לאוסטריה על מנת לחפש פושעי מלחמה. זו היתה "פרנסה" לגמרי צודית, אני התייחסתי לזה מאוד ברצינות כאשר עסקתי בנושא הזה לפני זה.

ברם התפקיד העיקרי היה בריחה ולא חיפוש פושעי מלחמה. לנו יותר חשוב היה קודם כל להציל את היהודים, והחשבונות שייעשו בשלב יותר מאוחר. גם בפעולות הנקם בגרמניה הדגש היה חמיד קודם כל על הצלת יהודים. זה היה נראה לנו אז יותר חשוב מפעולות הנקם. ואני חושב שהמדיניות הזאת היתה מוצדקת. אבל דרך אגב, אנחנו גם באוסטריה עסקנו בכך והיו גם כמה מאות(?) שנאסרו כתוצאה מפעולה זו. אני הגעתי לקשר חשוב מאוד עם האמריקאים. באמצעות החומר שאספתי בארץ על פושעי מלחמה, אומר על כך בכמה מילים, כאשר ערכו את החיפוש אשר סיפרתי עליו קודם לכן, מצאו במגירת המשרד שלי, סרט של האו.אס.אס. האמריקאי סודי ביותר. כאשר הם עלו על המציאה הזאת הם חשבו שכאן הם תפשו מעולת ריגול, איך היא מגיעה לאיזה מחנה שעוסקים בו בשוק שחור? כיצד הם עולים פתאום על סרט כזה סודי?... ומיד קראו לקצין ז.ז.ס. בווינה, שחיכה לי. כמובן מיד שאל אותי איך אתה מגיע לחומר

כזה, והסבחתי לו: זה פשוט מאוד, את החומר הזה אני כתבתי. אז הוא בכלל לא הבין מרגע הראשון למה כוונתי. הסברתי לו על פעולת הסוכנות היהודית, על מחלקת החקירות בחיפה, ושאני ריכזתי את החומר, ושאתר כך הוא צולם על ידי האו.אס.ס. והועבר גם לנירנברג, וכאשר יצאתי לרוינה ביקשתי לקחת איתי את הסרט על מנת להשתמש בו. התידדנו. והוא נעשה אז "לספץ" של המפקדה האמריקאית באוסטריה לענייני יהודים. מאותו יום הוא היה קשור איתי. קפטן קניה <sup>מל</sup> <sup>מל</sup> עשה לנו הרבה שירותים טובים. הוא מאוד עזר לנו גם בתעודות. כל פני תעודות שאני הצטרכתי, היו כל מיני סיבוכים אני מיד פניתי אליו והסברתי לו את העניין והוא פעל בשבילנו אצל השלטונות. עד אשר יום אחד הוא הועבר מאוסטריה אחרי שיתוף פעולה די פורה של יותר משנה. ורציתי להמשיך את הקשר עם איש שבא אחרי, ונתקלתי בתגובה די קרירה. נסעתי לזלצבורג לאיש או.אס.אס. שהיינו מאוד קשורים איתו, ושאלתי אותו מה העניין והוא הבטח לבדוק. הוא נסע לרוינה ובדק את התיק, ואחר כך אמר לי שבתיק היה כתוב שאותו קפטן במקום להוציא ממני את כל התועלת שהיה צריך להוציא בשביל השירותים שלהם, למעשה הוא הפך לסוכן של הסוכנות היהודית, ובגלל זה החליטו גם להוציא אותו משם.

ואחר כך בתור אקומנדישן, היה כתוב שם, "We do not advise too close conduct with Mr. Dies because he is too smart a man to be held".

לא היה אף קומפלימנט שקיבלתי אי פעם עץ היום הזה שגרם לי תענוג יותר גדול מאשר זה שב"ודאי" רשום איפוא שהוא באחת התיקים או באחד הארכיונים שלהם. אתה שואל אם היתה ביקורת ממשית באיזור האמריקאי. אבא ויינשטן, סמי לוי. סמי לוי לא היה באיזור אמריקאי, אלא באיזור צרפתי. אני למעשה עניתי על השאלה הזו.

ש כן.

היה קשר כמעט יומיומי. והיתה ביקורת קבועה, וזה בכלל לא היה יכול לפעול אחרת. כי הקשר היה אורגני עם אותם היהודים. למשל, פעולה כמו שעשינו

אותה, פעולה שהזכרתי אותה קודם, איך אתה קורא למקום - שכחתי את שמו?  
ת גרלוט.

ש כן. זו הייתה פעולה משולבת של זלצבורג, דלפלדן ואינסברוק תחת הפיקוד  
וההוראה של ווינה. כאן יש לך דוגמא קלאסית איך העניין הזה פעל. קושיים  
במפלגות: - הן לא ניסו לפתוח נקודות נפרדות באוסטריה. לא בתקופת <sup>בכל</sup>  
אופן. לא היה לי שום נסיונות מסוג זה. היו לנו בעיות קצת עם המפלגות  
- עם כל המפלגות יחד. הייתה פעם ישיבה של כל המפלגות שטענו קשה נגד  
הבריחה, שהוא משתלט עליהם ואינה נותנת להן לפעול, ואפילו היו חלונות  
בקונגרס הציוני בבזל, לא - בפלנום אלא, באחת האסיפות. ואנחנו הוכחנו  
שאנחנו חושבים שזאת הדרך היחידה שאפשר לעבוד בה. הייתה תקופה שהיה  
ל"צנטרל קומיטה" של היהודים באוסטריה, שויזנטאל היה חבר בה. אגב -  
לויזנטאל כמעט שלא היה קשר עם הבריחה. הוא ישב במחנה בלינץ והיה  
חבר "הצנטרל קומיטה", והייתה תקופה שאנחנו משום מה היינו מעוניינים שגם במו-  
סדות הרשמיים אנחנו נהיה מיוצגים, ונדבר בשמם. ואז נכנסנו כחברים  
ל"צנטרל קומיטה". מכיוון שאני אישית הייתי חבר ה"צנטרל קומיטה" אז,  
כמובן שעל ידי זה אנחנו גם את הצ.ק. מתוכנו רוקנו. זו הייתה גם אחת  
המטרות דרך אגב.

ש מדוע?

ת אינני זוכר בדיוק... אני חושב שהסיבה הייתה שמאחר והם היו גוף רשמי  
פנו אליהם ולא תמיד הייתה לנו שליטה על הדברים שהם אמרו אותם. או שחשבנו  
שאנחנו מוכרחים להשתמש בצינור הזה. אבל אנחנו קצת התייחסנו אז בזלזול  
לכל מוסדות הנבחרים. מאחר שגם הנבחרות היו להם אז צורות מוזרות ביותר  
לפעמים. הצ.ק. אינני יודע מי בחר בכלל את הראשון. את השני, שאנחנו  
היינו בתוכו אנחנו יודעים מי בחר אותה: אותה אסיפה אשר אנחנו ריכזנו  
אותה. בכל אופן "הצנטרל קומיטה" שבק חיים לכל חי אינני יודע למה, אינני  
זוכר בדיוק. אבל בכל אופן כאשר החלטנו להיכנס ל"צנטרל קומיטה" - נכנסנו.  
כאשר נכנסנו ~~ה~~ "צנטרל קומיטה" כבר ממילא הפסיק לפעול. זאת הייתה

התוצאה הישירה.

באור: זה היה עוד אותו בוריס רוזין שהיה שם?

ת בוריס רוזין בזלצבורג - איני יודע אם הוא היה כבר ב.צ.ק. הוא ישב בזלצבורג כמדומני. אני נפגשתי איתו כמה פעמים אבל איני זוכר אותו בדיוק. כמובן שהוא קצת עזר לבריחה בתחילה בזלצבורג, אבל זה אבא גפן יכול לענות לך.

באור: אני זוכר שבבזל היתה אז הישיבה הזאת כשהמפלגות פענו נגדך. אני לא

שואל זאת, זה אל אני נזכר שקראתי זאת. ושאתה הסברת והוכחת והם גם

קיבלו את זה שלא היתה שום העדפה, של מפלגה על מפלגה בקשר לעליה. אבל

אתה הסכמת אז שיערכו בחירות מחדש במחנות ושייבחר וועד מרכזי חדש.

ת יכול להיות. יכול להיות שזאת היתה הדחיפה לבחירות החדשות. אבל אמרנו

לעצמנו שאם כבר תהיינה בחירות אנחנו רוצים לשבת בתוך הוועד. בכל זאת

אנחנו היינו הארגון החזק ביותר באוסטריה. ואז נכנסנו לתוך הוועד.

ייתכן מאוד שזאת היתה ההתחלה. אנחנו היינו מאוד אוטוֹרִיטָרִיִּים. מה

שהיה טוב להעברת יהודים לפעולה סדירה של הבריחה היה טוב. כל יתר

הדברים חשבנו שהם בעלי חשיבות משנית לגמרי. זאת היתה רוח התקופה, ואם

אני חושב בחזרה היום - אני חושב שנהגנו נכון. לו היינו נוהגים אחרת

אני חושב שלא יכולנו לעשות חלק מן הדברים שעשינו אותם.

אגב, אני הופעתי פעם, זו היתה גם כן אחת האפיזודות המעניינות שגם כן

מאפיינות משהו, מפקד הצבא בגרמניה, או אחד המפקדים, גנרל וילסון;

כאשר שבנו לזלצבורג גם הוא בא יחד עם הרב ברנשטיין, שהיה יועץ לענייני

יהודים. (שנפגשתי איתו, אגב, לפני זה בפאריס), והוא בא לשם ורצה

לבדוק את מצב היהודים במחנות. ונקבעה לו פגישה עם הנציגים של כל הארגונים

היהודיים. והיו שם הג'וינט, האורט, ההייא"ס, הסוכנות היהודית, הצנטרל

קומיטה, אני ואבא. וכל אחד היה צריך לקום להגיד מהן הבעיות שלו; איך

הוא יואה את הבעיות של יהודים באוסטריה ומה הוא מציע לגנרל לפתרון

הבעיות. וכל אחד - אחד אחרי השני - הופיע, עד שסוף התור בא אלי. כל

אחד כמוכן הגדיר את הארגון שהוא מייצג אותו. זאת היתה תקופה שהיו לנו בעיות בגבול הגרמני. המחנות בגרמניה היו מלאים. והם התחילו באופן שיטתי להציק לנו, וסגרו לנו דרך אחת אחרי השניה, עד שאפילו בעזרת אותו הקפטן נובינסקי, וכמה מעוזריו לא הצלחנו להתגבר עליהם. וזאת היתה תקופה שנובינסקי היה קצת *Disgrace* אבא גפן מזכיר בספרו. כשבא תורי אני קמתי ואמרתי: אני נציג של וועדה המקומית של הפליטים, שמתפקדה לארגן את העברת היהודים. משהו ממין זה. ואמרתי לו במפורש במה מדובר, מבלי לקרוא לילד בשמו. ואמרתי לו: הבעייה שלנו הוא הגבול הגרמני. הגבול הוא סגור ומביא לתופעות שליליות. של הכרחות פרטיות, כי לא ניתן לסגור גבול. ההמון הזה תמיד יפרוץ את הגבולות האלה, ואני סיפרתי לו קצת על יהודי המחנות ועל הסבל. ואם לא תחננו לנו לעשות זאת הם יעשו את זה בעצמם. אז זה ייצור בעיות של פושעים ופיתחתי לפניו את אותה תיאוריה שעל פיה חיינו כל הזמן. אני ראייתי שקצינים אמריקאיים שהיו שם קצת "שוק'ט", גם אנשי הג'וינט אך לא הרב ברנשטיין ראייתי שהוא הצטחק קצת. ואני חושב שזה עשה את שלו. אבל זו היתה הפעם הראשונה שהופענו כ"בריחה" לפני אחד המפקדים הבכירים של האמריקאיים.

באואר: מתי זה היה?

ח זה היה בקיץ 1946 או סתיו 1946. רשום אצל אבא ויינשטיין. תפקידו של נובינסקי: הוא היה קפטן בדי.פי. סקשן בזלצבורג. ממוצא פולני. שבתחילה עמדתו היתה עויינת. נהפך לאחד היהודים בלב ובנפש. האיש הזה עשה רבות. זוהי זכותו של אבא גפן שקירב אותו. וכאשר היה נובינסקי לצידנו הרי כבר הקצינים אשר עבדו תחתיו ממילא כבר נדבקו-הוא עזר בכל הדברים: ניירות מזוייפים. מה שאתה רוצה. הוצעות טלפוניות. שחרור ממאסרים. כל דבר. לא היה דבר שאי-אפשר היה להשיג אותו ממנו. ועשה את זה באמת בהכרה בלב ובנפש.

ה-סי.אי.ג'י.אר. ה- CAIR. היה פשוט וועד אשר הוקם בזלצבורג, ובראשו

עמד אבא גפן. היו להם תלבושות עם סמל ה-סי.אי.ג'י.אר., וזה היה פשוט על מנת לעשות רושם ולהקל <sup>אלה</sup> את העבודה על הבחורים אשר נסעו במכוניות צבאיות אמריקאיות, עם תלבושת ועם סמל הסי.אי.ג'י.אר., וזה פעל יפה. לתלבושת ולסמל ולטימן אפשר היה לרמות לא רק את השלטונות האוסטרים אלא גם את שלטונות הכיבוש לפעמים.

באואר: אגב, אני ניסיתי למצוא את נובינסקי, הוא הורד בעקבות זה לדרגת סרג'נט, והועבר למקום נידת בארה"ב, ונעלם. הוא חי.

ת הוא אחר כך השתחרר מן הצבא, כיוון שהוא הופיע כמה פעמים בפני UJA באואר: באמריקה?

ת כן. א. גפן רצה להביא אותו ארצה. הסכמתי לעזור לו - ויותר לא שמעתי על זה. שאואר: סה חשוב לנו מאוד. אנחנו עומדים להיפגש עם אבא גפן.

ת אז הוא יספר לכם קצת על זלצבורג שהיה מקום חשוב. אז אני לא אתרכז בזה והוא יספר לכם על הפעולות בגבול הגרמני. על גרלדס אנחנו דיברנו. רבנים צבאיים אמריקאיים עזרו במה שיכלו לעזור. זה היה כמובן תלוי מי היה הרב, אבל היו כמה רבנים שעבדו בבריחה בשיתוף פעולה באופן מלא, היה רב מילת אחד בזלצבורג, והיו <sup>עוד</sup> רבנים אשר הלכו עם הקבוצות או נסעו בג'יפיים שלהם ולא חששו להסתכן בכל מיני עניינים על מנת לעזור.

באואר: מי היו - אולי אתה זוכר איזה שמות?

ת הרב מילא בזלצבורג. בוינה היה טיפוס אחר לגמרי - הרב ליפשוץ. קפטן ליפשוץ - היום כמדומני קולונל הוא עדיין בצבא האמריקאי. זה היה קצת טיפוס של בי.סי.או. כך קראו להם אז: ביג טיים אופרטירס... אני לא יודע... אני לא יכול להגיד שנהייתי ממנו הרבה. וגם לא הצטרכנו אותו. אבל הרבנים הצבאיים באיזורים האמריקאיים עמדו על הגובה. אני רק זוכר את מילת. אני בטוח שאבא זוכר עוד כמה מהם.

פעולות עזרה - אני זוכר מקרה שלא פנינו לאיזה רב ושלא היה מוכן לעזור. בד"כ היו בחורים צעירים ציונים, נלהבים, ולא היה איכפת להם גם להסתכן. פקידי הג'וינט - זה היה תלוי. היו כאלה כמו רייס, שהחנהגו באופן יוצא

היו כאלה שלקח לנו קצת זמן עד שחינכנו אותם. בסופו של דבר אנחנו הצלחנו לחנך את כולם; או שנשברו או שנדבקו על ידי רוב הבחורים, והיה שיתוף פעולה. בד"כ היה שיתוף פעולה יפה עם הג'וינט, והג'וינט עזר ככל שיכול היה לעזור.

מקומות המעבר בעיקריים בגבול איטליה - הנקודה העיקרית הייתה בלנדק, אבל כאן סמי לוי יגיד לכם ויציין לכם בדיוק על המפה איפוא היה המקום. הייתה נקודה אחת שאני הזכרתי אותה והיא מעבר בהרים, ואתה ילינו במקרה כאשר ישבתי בזלצבורג עם ידידי אורי פריד ז"ל שנפל במלחמת השחרור, הוא היה חבר משק שלי.

באור: איפוא?

ת אז זה היה זרעים. ישבנו על המפה, ופתאום אני אומר לו תסתכל פה, כאן משהו לא סביר. יש גבול אמריקאי, שנכנס בין הגבול הצרפתי לבין הגבול האנגלי של האיזורים באוסטריה. וזה היה פס של אולי עשרה ק"מ. משום איזה שהיא נוחיות כאשר חילקו את האיזורים יצא שבאיזה שהיא נקודה האיזור האמריקאי מגיע עד לגבול. אמרנו לעצמנו: אם ככה, בואו ננסה ללכת. הלכנו כמה בחורים אורי ודוב הלכו לסייר, ומצאו שזו דרך קשה אבל אפשר להגיע אליה, ולאחר שהתארגנו מצד שני באיטליה, התחלנו לשלוח כמה קבוצות דרך שם, כי באותו זמן בדיוק היו קצת קשיים באיזור הצרפתי ולא יכולנו להעביר דרך שם. כאשר הדרך הרגילה נפתחה שוב השתמשנו בה, והפסקנו בדרך השנייה, כי פשוט גם בצד האיטלקי היה להם יותר קשה להתארגן שם. כי במקום שהם עברו חמיד, כבר הכירו את כל אנשי הצבא, ואנשי הגבול, והיו להם כבר הסדרים ואילו ושם היו צריכים למצוא הסדרים חדשים. בכל אופן יש כמה מאות יהודים שעברו בנקודה הזו.

באור: איפוא זה בערך?

ת גנדנולד אמרתי לך זה אחרי זמני. אני חושב שסמי לוי צריך לדעת בכל אופן אבא גפן צריך לדעת. כי הוא היה אז שם. הפסקתי את הפעולה באוסטריה ביולי 1947, כמדומני בסוף יולי, ועמוס רבל בא במקומי. עמוס רבל נמצא עכשיו בחל-אב"ב, עובד באל על בלוד. יכול אתה למצוא אותו שם. הוא גם איפוא

שהוא כאן בסביבה.

באואר: טוב, אני מודה לך מאוד. אם אפשר עוד בקיצור נמרץ ביותר - כמה שאלות.

היהודי הרוסי הזה בקיבוץ - מי זה?

ת הוא איננו בארץ כרגע.

באואר: איזה קיבוץ זה?

ת אגיד לך לאחר שהוא יחזור ארצה, אני אשאל אותו אם הוא מוכן לגלות את זה,

כי הוא נסע ונמצא עכשיו בארה"ב, והיו לו די מספיק חששות אם האמריקאים

יגלו את עברו... כל עוד שלא חזר ארצה... הוא יהודי די ידוע דווקא. בכל

זאת אני לא ידעתי. אני ידעתי שיש יהודי כזה אבל לא קשרתי אותו איתו.

אם הוא יחזור ארצה בוודאי הוא יתייצב. אז מהיה כדאי לשוחח איתו כי הוא

יודע דברים רבים.

באואר: מספר היהודים שעברו הלא הוא פחות או יותר ידוע.

ת אני זוכר את חגיגת המאה-אלף.

ש כן. זה לפי המספרים של "האינטרנציונאלס קומיטה". מא?

ת מה אומר המספר שלהם?

באואר: המספרים שלהם ושלך חופפים. האם היו טרנספורטים של יהודים אשר הגיעו

לאוסטריה שלא עברו את בית חולים רוסשילד, אלא עברו ללינץ?

ת כמעט שלא. מספרים מועטים בלבד. כשאתה אומר מחנה רוסשילד כמובן שאתה

מתכוון לכל המחנות. כי אנחנו התפשטנו בתקופה מסוימת והיו לנו שלושה-

ארבעה אפילו, חמישה מחנות, כל פעם החרמנו איזה בית ספר אחר.

באואר: המחנה הזה בגולדשלוגר שרטסה, אתה זוכר את זה בוודאי - זה היה מחנה

לא של "האינטרנציונאלס קומיטה"? לא? כי הלא כל האחרים היו כאילו תחת

שלם זה.

ת רגע אחד תזכיר לי איפוא זה היה?

באואר: גולדשלוגר שרטסה זה היה מחנה כאילו אוסטרי.

האם נשארתי לבדך בווינה לאחר שהגעתי לשם מהארץ?

ת חוץ מאפרים פרנק שאתה כך הועבר לגרמניה.

ש אבל בתחילה הוא היה איתך.

ת הוא היה איתי מספר חדשים, שלושה או ארבעה חדשים, ואחרי זה הוא נדרש על ידי יהודי ארזי לעליה ב' באיטליה, ואחר כך הוא עבר לגרמניה. זה היה אדם משעשע, היות ושמו הוא אפרים פרנק, אריך פרנק, והכינוי שאני בחרתי לעצמי לפני שיצאתי לרוינה היה אריך אשר. שלא השתמשתי בו. כי מיד כאשר באתי לרוינה עם הניירות של ארתור נשארתי ארתור, ואינני מצליח להתפטר מזה עד היום הזה.

ש זה לא היה שמך האמיתי?

ת זה היה שמי ברוינה, אבל בארץ אף פעם לא קראו לי בשם הזה. והיום במשך, רק היום יודעים שיש ארתור. שם קוראים לי אשר עד היום הזה.

ש סלח לי שאני שואל: אתה עוד חבר משק?

ת לא. אני קשור קצת. ווהודה ארזי כשעברתי לידו הוא ידע את הכינוי שלי, והוא ביקש שיעבירו לו את אריך. אז שלחו לו את אריך פרנק. אבל הוא התכוון אלי למעשה. ואני שמח עד היום הזה שהוא טעה. כי אני העדפתי את הפעולה - אני חושב שגם באיטליה היתה פעולה חשובה, אבל בדיעבד אני שמח שזה לא יצא לפועל. וכשאני באתי לרוינה היה שם כבר בחור אחד של הבריגדה שהוא נשאר איתי כ-9 חדשים, אפרים רוזן. הוא עכשיו בארץ כמדומני. ואחר כך נשלח עוד בחור אחד והוא עשה עבודה טובה, בשלב מסויים הוא עבר לפיקוח על לינץ לאיזה חקפה, כדי להכניס את לינץ לתלם. והיה עוד בחור מן הבריגדה שאני הזכרתי אותו דוד שאין לי הכבה מה לספר עליו.

ש משה בן דוד גם כן היה שם?

ת משה בן דוד...

ש הוא עבר לברטיסלבה.

ת לא ישב אף אחד מוץ מלויין.

ש היו תמיד טענות: כלומר, יש אנשים אשר טוענים עד היום הזה, שאמנם הבריחה

עשתה עבודה חשובה ביותר, אבל האנשים מתוך המצב של הזמן ההוא, למעשה לא

היו אנשים - הפליטים עצמם שעבדו בבריחה שלא עסקו בשוק שחור וכן הלאה.

ש יש כאלה שמכחישים את הדבר הזה בתוקף.

ת ובכך אני חושב שאני יכול בענין זה לקבוע מה היה. נכון הוא שהיו פה ושם תופעות לא רצויות. ברגע שעלינו על תופעה אחת כזו, ואפשר היה להוכיח את זאת אנחנו מיד סילקנו את הבחורים האלה. בווינה למשל אני לא נתקלתי בשום תופעה כזו של שחיתות. אני יודע שבחורים יצאו משם ללא כלום. והרמה הכללית היתה רמה גבוהה מאוד. ולפעמים התפלאתי איך בחורים שהיו במחנות, יצאו שהורים כפי שהיו, ומוכנים להקריב קורבנות. שעמדו על רמה טובה מאוד מכל הבחינות. בחורים צעירים בגיל 19-20. היו בחורים קצת מושחתים פחות או יותר אבל זה לא היה רציני אפשר היה פעם להבריח משהו בכיס ולהוציא זאת אחר כך על בנות בווינה. אבל ידענו על זה. אבל ידענו גם שהיטלנו עליו את הדברים הקשים ביותר. ועצמתי עין, על אף שמספר פעמים אני קצת דיברתי איתו קשות, בפרט כשהצטרכתי לתת לו יותר מדי כסף בשביל פניצלין אבל בדרך כלל לא היו תופעות כאלה. היו ריזונים על ה-"איש בלינץ" על אברהם ויינר. אני תמיד בקשתי הוכחות אף פעם לא יכלו לתת לי. על זלצבורג, על אבא גפן אף פעם לא היו אפילו ריזונים בקשר אליו. היו פה ושם איזה בחור או שנים שאנחנו סילקנו אותם. בדרך כלל - זה היה טהור. אבל מה? השמועות היו כפי שרק בתקופה ההיא היה אפשר לייצר אותם. על מי לא דיברו? אחת יכולת לשמוע עלי סיפורים. שאמרו שאני מתהלך עם דיאמאנטים גדולים, על היד, ונוסע במכוניות אמריקאיות - סיפורים איומים. סיפרו שבוינה יש שוק שחור, וביתר הארץ השתלטו הבית"רים, ואין שום שליטה ואין שום ארגון, שמועות נוראות. אינני יודע מאין הם נוצרו. והיתה בדיוק תקופה שאני הייתי בפאריס. כשאתי בחשרה מצאתי מכתב מאיטר בן-צבי, בזלצבורג. מכתב בו הוא מבקש שליחה, ואני לא ידעתי על מה הוא מבקש שליחה... ומה מסתבר? - שמועות הגיעו לפולין. אז החליטו לשגר את איטר בן-צבי שהיה מפקד ההבריחה בפולין, לעבור ממקום למקום באוסטריה ולראות מה קרה שם? עם הדברים האיומים האלה הוא עבר ממקום למקום ולא מצא דבר הוא ראה שלא קרה שום

דבר. שכל זה היה סיפורים. היה לי ענין עם וילו כץ למשל. גם כן הגיעו אליו סיפורים. הוא ישב אז בבלגיה וסיפר סיפורי זוועה. עד אשר פגשתי אותו. אז גם כן היה איזה ענין עם איזה טרנספורט שלי, איני זוכר בדיוק, כאן השמועות היו רבות, בלתי מבוססות, ואני חושב שהבריחה היתה באחוז גבוה מאוד - טהורה. אחוז גבוה מאוד. היו פה ושם מקרים אבל זה קורה בכל ארגון... אפילו היום. אבל שזה אז קרה רק במידה כה מועטת אני חושב שצריך לרשום זאת לזכות אותם בחורים. שאגב, הם עשו את רוב העבודה. ליווי הטרנספורטים, שהיתה עבודה לגמרי לא קלה, את זה עשו הבחורים האלה.

ש שאלה אחרונה לגמרי: ביחס לפגישה הראשונה הזאת בפריז עם גרינבוים אתה השתתפת?

ח כן. דצמבר 1945.

ש האם נכון לפרש אותה בתור נסיון של וועד ההצלה בירושלים לנסות להשתלט על ענין הבריחה, ושהמוסד התערב והתנגד לזה?

ח אני שושב שזה היה יותר נסיון לקבל קרדיט.

ש מטעם וועד ההצלה?

ח כן. היתה קצת התרוצצות מסביב לענין הזה. שאנחנו השליחים אשר באנו

מארצות ההם לא כל כך הבינונו מה קרה שם בכלל. נכנסנו פתאום לאיזה

שהיא אטמוספירה ששכחנו אותה כבר, מבחינתנו זה לא נתן כלום ולא שינה שום דבר. כי ידענו שלמעשה אין לזה שום משמעות מחוץ שמישהו יוכל להגיד שהוא

אחראי לזה.

ש אני מבין, ז.א. הפרשה הזאת בפאריז...

ח זה היה לגמרי יוצא דופן. מבחינתנו לא היה לזה שום חשיבות. מה שלמעלה

יחליטו מי בסופו של דבר אחראי לזה? האחראי היתה על מוסד העליה למעשה.

ואפרים דקל נתמנה מטעם מוסד העליה. כל השליחים - אנחנו יצאנו מטעם

מוסד העליה.

ש(הלר) רצייתי לשאול שאלה אחת: במה אתה רואה את השוני מתקופת סורקיס לתקופת

דקל? בעיקר מנקודת מבט ארגונית של הבריחה?  
ת פשוט דקל מאחר שהוא בא במיוחד למטרה הזאת, ורק עסק בזאת ולא היה  
כבול הוא לא היה בצבא. סורקיס היה גם בצבא באותו זמן, בכריגדה,  
וגם בוועד ההצלה. דקל התרבוז אך ורק בענין הבריחה. והוא מבחינה  
זו היה הרבה יותר פעיל: הוא נסע ממקום למקום, הוא הכניס סדר ארגוני  
כדברים שלא היה קיים קודם. היו מקומות שלא היחה הנהלת השבונות  
למשל. הוא הסביר את הדברים האלה. והסדיר את הפיקוח על הנהלת  
השבונות והוצאת הכספים וקביעת תקציבים. ביקורת על המקומות. הוא  
מבחינה זו ארגן את הדברים בהרבה מקומות והיה מאוד פעיל מבחינה זו.  
(היתחאולי תקופה קצרה שהיה רשיש, מי שהיום ראש עיריית פתח תקוה...)  
על זה אספר לכם לאחר שתנתקו את המקרופון.)

חתימת המרואיין:

תאריך: